

De Week van Brugge 1964 over de stand der integratie

Op 19, 20 en 21 maart is in het Europa-College te Brugge een „Week van Brugge” gehouden, waarin door vooraanstaande deskundigen een „Zwischenbilanz” is opgemaakt van de Europese integratie. Zoals men weet is het Europa-College sedert 15 jaar de plaats waar onder de bezielende leiding van zijn Rector Professor H. Brugmans jonge Europeanen worden gevormd door een jaar gemeenschappelijke cursussen te volgen in de voor de Europese samenwerking meest relevante onderwerpen.

Ditmaal was er niet in de eerste plaats sprake van bezieling, doch van strikt feitelijke en wetenschappelijke analyses (die overigens in het College steeds een belangrijke plaats innemen) van de vraag: wat hebben wij bereikt in het Europa der Zes, met de nadruk op het economische. Het was in het bijzonder een treffen van mensen uit de grote zakenwereld, politici, ambtenaren van de E.E.G. en economen. Goed voorbereid, had het congres een aantal rapporten voor zich, enerzijds van industriëlen en anderzijds van enige economen die zich reeds eerder verdienstelijk hadden gemaakt bij de analyse van wat de integratie kan en gaat brengen. De laatsten waren o.m. Professor P. J. Verdoorn van de Nederlandsche Economische Hoogeschool en het Centraal Planbureau (met als co-auteur Drs. F. J. M. Meyer zu Schlochtern), Professor E. S. Kirschen en Professor J. Waelbroeck, beiden van Vrije Universiteit van Brussel en het onderzoeksinstituut DULBEA. Na de reeds vroeger geleverde prestaties op dit gebied hebben zij de literatuur nu verrijkt met nieuwe bijdragen over het effect dat tot dusverre valt vast te stellen van de vermindering der onderlinge en de aanpassing der buitentarieven op de handel zowel tussen de zes landen als met de buitenwereld. In de later te verschijnen verslagen van het congres zal men deze studies in hun definitieve vorm kunnen vinden. Interessant is dat door de schrijvers verschillende methoden worden toegepast, die niet tot zeer verschillende resultaten leiden. Wel zal moeten worden erkend dat men er nog niet met zekerheid in geslaagd is om de invloed van allerlei kleinere factoren uit te schakelen. De voorlopige indruk is dat de handel in industriële producten tussen de leden-landen door de integratie met zoiets als 20 pCt. is toegenomen. De handel met derde landen is weinig beïnvloed. Te bedenken valt daarbij, dat 20 pCt. meer onderlinge handel voor de welvaart maar een bescheiden verhoging betekent; misschien niet eens 1 pCt.; voornamelijk te zien als verhoging der bevrediging die wordt verkregen bij een grotere keuze van artikelen.

Er bleek onder de economen nog geen duidelijke mening te heersen of men nu de verkregen 20 pCt. gewoon als het normale effect van de gemiddelde verlaging met 5 pCt. ad valorem van de tarieven moet zien. Daartoe is een elasticiteit nodig van ongeveer 4, die tot de mogelijkheden be-

hoort. De alternatieve opvatting kan zijn dat slechts een deel van de toegenomen handel aan dit effect is toe te schrijven (als men een lagere vervangingselasticiteit aanneemt) en de rest aan de „psychologische” factor van de verwachting van verdere verlagingen.

Er was een zekere tegenstelling, naar de schijn, tussen de economen en de bedrijfsmensen, die meer onder de indruk waren van de vermeerdering van de handel, ofschoon ook bij hen duidelijk het besef bestond, dat een vermeerdering van export ten dele kan worden teniet gedaan door een vermindering van binnenlandse verkopen, veroorzaakt door grotere invoeren.

In de sectie die zich met de bedrijven bezighield had men belangwekkende rapporten voor zich over de metaalindustrie, de automobiellindustrie en de chemische nijverheid, waarin o.m. werd gewezen op het grote aantal fusies en de belangrijke nieuwe investeringen zowel door Europese als door Amerikaanse firma's verricht. De hier behandelde onderwerpen werden bovendien belicht door twee rapporten over de groeifactoren van de Europese economie. In de bedrijfsrapporten werd een poging gedaan om invloeden uitgaande van de E.E.G. te scheiden van andere invloeden. De hier gebruikte methoden waren noodzakelijkerwijze wat meer beschrijvend. Tot het uitwerken van meer nauwkeurige berekeningen over bijv. de „economics of scale” waaraan de betrokken bedrijfstakken onderworpen zijn is het daarbij nog niet gekomen.

Het door Professor Kirschen aan de orde gestelde onderwerp was dat van de doelstellingen (kwalitatieve en kwantitatieve) van de politiek der E.E.G. en de tot bereiking daarvan te gebruiken instrumenten, in het bijzonder de vraag in hoeverre deze instrumenten door de nationale regeringen zullen worden overgedragen aan de E.E.G. Professor Kirschen had de goede gedachte gehad, van te voren een enquête te organiseren onder enige deelnemers aan het colloquium en kon de voorkeuren zowel als de voorspellingen dezer deelnemers tijdens zijn voordracht mededelen. Ook hierover zal in het definitieve rapport nauwkeurige informatie worden gegeven.

Met deze korte schets van de gehouden besprekingen, voorbereid door Professor R. Regul en zijn medewerkers de heren Fragnière, Abraham, Paklons en Vanhove, is slechts een vrij willekeurige greep gedaan uit het gebodene. De medewerking was verkregen van verschillende nog niet genoemde vooraanstaande mannen van wetenschap, politiek, bedrijf en administratie. Het definitieve verslag zal daarover alle informatie bevatten. Voor het ogenblik moge slechts worden vastgesteld, dat deze „Week van Brugge 1964” enige nieuwe bijdragen tot het analyseren van de Europese integratie heeft opgeleverd en dat de discussies uitmuntten door hun hoge gehalte. J. TINBERGEN.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De Week van Brugge 1964 over de stand der integratie, door Prof. Dr. J. Tinbergen.....	271	Europese (landbouw)politiek, door W. C. Fiege..	282
Vooruitzicht voor Europa (slot), door E. G. Stijkel	272	Wat is „marketing”?, door Dr. A. D. Bonnet.....	284
Stabilising the external purchasing power of the developing countries (I), door Prof. Dr. J. Goudriaan	275	Boekbesprekingen:	
Het Bernstein Plan, door Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk.....	278	Richard Mayne: De Gemeenschappelijke Markt, bespr. door Dr. A. A. de Boer.....	284
		Mr. P. Zonderland: Rechten en verplichtingen bij staking, bespr. door Mr. Ir. A. W. Quint..	285
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman..	286

Vooruitzicht voor Europa (slot)

Wanneer we een ogenblik abstraheren van de mogelijkheden tot praktische verwezenlijking, kunnen we drie vormen van samenwerking in Atlantisch verband onderscheiden.

In de eerste plaats een *Atlantische Gemeenschap*¹⁾, die zou kunnen worden gevormd door de Verenigde Staten, eventueel Canada, en de landen van West-Europa. In zo'n Atlantische Gemeenschap zouden de strijdkrachten en met name alle kernstrijdmiddelen, onderworpen worden aan het gezag van een Atlantische executieve, nationale veto-rechten over de inzet van deze strijdmiddelen zouden verdwijnen, er zou een Atlantische Gemeenschappelijke Markt tot stand worden gebracht, die door de executieve zou worden bestuurd en de executieve zou verantwoording schuldig zijn aan een rechtstreeks gekozen Atlantisch parlement.

Als tweede vorm kunnen we onderscheiden een *Atlantische Deelgenootschap*, waarin een Europese Gemeenschap op voet van gelijkheid nauw met de Verenigde Staten zowel politiek, militair als economisch zou samenwerken.

Een derde vorm ten slotte is een *Atlantische multilaterale samenwerking*, waarin elk der deelnemende landen zijn zelfstandigheid behoudt.

Tegenover de politieke conceptie van een hecht samengebondeld Europa, een conceptie die ten grondslag lag aan de bestaande Europese verdragen en die, wat de Atlantische samenwerking aangaat past in de conceptie van een Atlantisch Deelgenootschap, heeft — met name ook in Nederland — bij sommigen altijd de opvatting geleefd dat de voorkeur zou moeten worden gegeven aan een multilaterale samenwerking in Atlantisch verband.

Dit meningsverschil zou kunnen worden overbrugd, wanneer de aanhangers van beide thesen de conceptie van een Atlantische Gemeenschap zouden kunnen aanvaarden. Dit zou, althans in Nederland, helemaal niet uitgesloten zijn, ware het niet dat praktisch niemand gelooft dat een Atlantische Gemeenschap eerder dan in een verwijderde toekomst verwezenlijkt zou kunnen worden. Een Atlantische Gemeenschap veronderstelt, zoals elke Gemeenschap, overdracht van bevoegdheden, hetzij aan een zelfstandige Autoriteit of Commissie, hetzij aan een Raad van vertegenwoordigers van nationale regeringen die bij meerderheid, of bij gekwalificeerde meerderheid van stemmen beslist, hetzij aan een combinatie van beide.

Een dergelijke overdracht levert voor sommige Europese landen al moeilijkheden op, maar deze landen worden althans in de richting van zo'n samengaan gedreven door het besef, dat onder de moderne omstandigheden een concentratie van krachten voor hun invloed en ontwikkeling wenselijk is²⁾. Van de Verenigde Staten die, ondanks het latente conflict met de Sowjet-Unie, op het hoogtepunt van hun macht en invloed staan, kan veel minder bereidheid op dit punt worden verwacht en ondanks heel veel onbaatzuchtigheid in de Amerikaanse politiek van na de oorlog en ondanks veel wat van een verziende blik getuigt

¹⁾ Met de woorden „Atlantische Gemeenschap” wordt soms de bestaande Atlantische alliantie aangeduid. Dit geeft aanleiding tot verwarring; omdat het woord „Gemeenschap” een band suggereert, zoals die in de Europese Gemeenschappen aanwezig is. Wij gebruiken het woord hier in deze laatste betekenis.

moet men toch vaststellen dat er geen enkel teken te bespeuren valt dat op een bereidheid in dit opzicht zou duiden.

Wanneer het meningsverschil tussen de aanhangers van een Europese eenwording, in te passen in een Atlantisch Deelgenootschap, en de aanhangers van een multilaterale Atlantische samenwerking slechts in een ver verwijderde toekomst zou kunnen worden overbrugd door het verwezenlijken van een Atlantische Gemeenschap, en wanneer voor het moment de weg naar een samenbundeling van de Europese landen op ander dan economisch terrein geblokkeerd is, zullen we die multilaterale samenwerking nog wat nader op haar merites moeten bezien.

De multilaterale samenwerking heeft, zowel in O.E.E.S.-als in N.A.V.O.-verband goede resultaten te zien gegeven. Maar daar moet onmiddellijk bij worden vermeld, dat die resultaten in belangrijke mate verkregen zijn hetzij onder Amerikaanse druk, hetzij onder Russische dreiging. Het ontstaan van de O.E.E.S. was al een uitvloeisel van Amerikaanse druk, omdat de oprichting van zo'n organisatie de voorwaarde vormde voor de verlening van de Marshall-hulp. Na het wegvallen van de Marshall-hulp is er in de O.E.E.S. weinig spectaculairs meer tot stand gekomen. Een van de hoogtepunten is ongetwijfeld geweest de oprichting van de Europese Betalings Unie, waartoe Stikker door zijn bekwame bemiddelingstaktiek de weg effende. Zonder de wetenschap dat een mislukking niet zonder gevolgen zou zijn gebleven op de Amerikaanse hulp waren er echter ook voor Stikker niet veel mogelijkheden geweest om te bemiddelen. De N.A.V.O. kwam tot stand onder invloed van de zeer duidelijke militaire dreiging van de Sowjet-Unie. Nu er een zeker evenwicht in de militaire situatie is ontstaan en de beide grote tegenspelers neiging vertonen tot een zekere verstandhouding te geraken, heeft dit tot gevolg dat in beide kampen de onderlinge samengang verslapt en dat een aantal landen een eigen politieke lijn begint te volgen.

Wanneer men op multilaterale samenwerking vertrouwt, kan gemakkelijk desintegratie optreden. Het is gelukkig nog niet zo ver dat de N.A.V.O. uiteen dreigt te vallen. Doch vóór 1969 zal zich stellig een zekere aanpassing voltrekken. Gezien de duidelijke uitlatingen die al geruime tijd van Franse kant op dit punt worden gedaan, moet men er mee rekenen dat dit land zijn invloed in de alliantie zal willen vergroten. Wanneer aan die verlangens tegemoet zou worden gekomen dan zou dit, wanneer ook nog de Britse regering haar kernstrijdmacht zou opgeven en steeds in de veronderstelling dat men aan Europese kant niet tot een

²⁾ Weliswaar is De Gaulle's „Europa der Vaderlanden” hiermee in strijd, maar die opvatting belet de Franse regering niet mee te werken aan de samenvoeging der bestaande Europese Gemeenschappen, waardoor de communautaire gedachte niet alleen wordt bevestigd maar ook versterkt. Men zou zich kunnen afvragen in hoeverre van Franse zijde ook buiten het economische terrein bereidheid in deze richting zou bestaan. Uitlatingen, o.m. van Peyrefitte en Habib-Deloncle, zouden in die richting kunnen wijzen. Maar van meer gezaghebbende zijde zouden duidelijker verklaringen hiervoor moeten komen alvorens men daar enige staat op zou kunnen maken.

nauw samengaan ook buiten het economische terrein zou geraken, wel eens tot een meer op de voorgrond tredende positie van Frankrijk kunnen leiden dan diegenen wens die, juist met het oog op Franse tendenties, aan een multilaterale Atlantische samenwerking boven een Europees politiek samengaan de voorkeur geven. Wanneer de Franse verlangens niet zouden worden ingewilligd, en dat lijkt op het ogenblik waarschijnlijker, dan moet evenwel rekening worden gehouden met een losser worden ook van de organisatorische samenhang in N.A.V.O.-verband.

Een multilaterale samenwerking is in tijd van nood bij machte een aantal partijen bijeen te brengen, maar zodra de crisistoestand die tot het multilaterale samengaan leidde verdwijnt, doen middelpuntvliedende krachten hun invloed gelden en deze verlammen de samenwerking die daar naar haar aard en opzet geen verweer tegenover kan stellen. In het concrete geval waarom het hier gaat komt daar nog bij dat een multilaterale samenwerking in een toestand van relatieve ontspanning geen afweer biedt tegen ontwikkelingen die in Duitsland zouden kunnen optreden ³⁾. Risico's in dit opzicht zouden zelfs door het achterwege blijven van een hechte samenbundeling in de hand kunnen worden gewerkt.

Wanneer multilaterale samenwerking een aantal zwakke kanten vertoont, impliceert dat niet dat men enkel door het totstandbrengen van een communautaire samenwerking alle problemen zou hebben opgelost. Met name garandeert een hechte samenbundeling aan Europese kant op zichzelf nog niet dat een verenigd Europa met de Verenigde Staten in een Atlantisch Deelgenootschap zou gaan samenwerken. Maar de risico's in dit opzicht lijken in dit geval toch belangrijk geringer dan in het geval de samenwerking tot de multilaterale vorm beperkt blijft. Bezien we dit wat nader.

Wanneer een verenigd Europa een neutralistische politiek zou gaan bedrijven kan dit alleen wanneer een doorslaggevende groep van landen daartoe zou willen besluiten. En voor zover dit ooit het geval zou zijn, valt niet aan te nemen dat de wens om tot zo'n besluit te geraken zou zijn opgekomen omdat er een Europese Gemeenschap zou bestaan. De landen die deze weg op een gegeven ogenblik zouden willen inslaan zouden daartoe ook gekomen zijn zonder het bestaan van die Gemeenschap. Wel zouden ze, met name ten aanzien van de hereniging van Duitsland, als Gemeenschap waarschijnlijk betere condities kunnen bedingen dan als afzonderlijke staten. Maar de neiging om tot een neutralistische koers te geraken moet aanwezig zijn voordat de resultaten van die koers kunnen blijken. Het lijkt derhalve onmiskenbaar dat wanneer een dergelijke ontwikkeling in het kader van een Europese Gemeenschap zou optreden, die ontwikkeling zich voor het geval de samenwerking beperkt blijft tot een multilaterale Atlantische samenwerking zich evengoed, en waarschijnlijk zelfs gemakkelijker, zou voordoen ⁴⁾.

Weliswaar zou in het laatste geval een land dat niet voor deze neutralistische politiek zou voelen daar niet toe gedwongen kunnen worden. Dit geval zou zich bijv. ten aanzien van Nederland kunnen voordoen. Wanneer Frankrijk, Duitsland en nog andere landen uit de Atlantische militaire samenwerking zouden treden, zou dit de positie van Nederland, dat in dit geval nog met de Verenigde Staten en eventueel met Engeland — als dit land zich niet bij de

³⁾ Vgl. „E.-S.B.” van 11 maart jl.

⁴⁾ Voor de invloed die van de bestaande economische Gemeenschappen in dit verband zou kunnen uitgaan vgl. „E.-S.B.” van 18 maart jl.

elk aandeel

'Vereenigd

Bezit van

1894'

vormt in

feite een

deskundig

samengestelde

aandelen-

portefeuille

Dit is mogelijk, omdat 'Vereenigd Bezit' een beleggingsmaatschappij is, die de gezamenlijke inbreng van haar aandeelhouders belegt in ca. 200 zorgvuldig geselecteerde fondsen. Zodoende wordt een belang verkregen bij tal van bedrijfstakken in binnen- en buitenland. Elk aandeel 'Vereenigd Bezit' van 1894' verschaft U een aantrekkelijk rendement met beperking van risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD

BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico.

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

(I. M.)

Frans-Duitse politiek zou aansluiten — 'in multilateraal verband zou willen blijven samenwerken echter wel bijzonder onaantrekkelijk maken ⁵⁾. In militair en strategisch opzicht zou men geneigd zijn in dit geval van een bijkans onaanvaardbare of althans onhoudbare positie te spreken. En op den duur zouden bovendien economische gevolgen van een dergelijke politieke breuk met de belangrijkste landen van het continent waarschijnlijk niet uitblijven.

Zich beperken tot een multilaterale samenwerking om eventuele risico's van een communautaire ontwikkeling te vermijden is dus niet doeltreffend omdat die risico's daarmee niet verdwijnen. Men kan pogen zich aan die risico's te onttrekken, maar ook een dergelijk zich onttrekken zou meer schijn zijn dan werkelijkheid.

Wanneer ik op deze zaken wat nader ben ingegaan, is dat niet omdat ik van mening zou zijn dat de waarschijnlijkheid van een neutralistische ontwikkeling in Europa daartoe zou nopen. Maar veelal denkt men oppervlakkig dat het risico van een neutralistische ontwikkeling groter zou zijn wanneer men zich in Europees verband zou vastleggen. Die risico's worden daarmee echter eerder kleiner dan groter.

Vooralsnog lijkt niet zozeer een neutralistische ontwikkeling waarschijnlijk, als wel een ontwikkeling waarbij van Franse kant gestreefd blijft worden naar een lossere verhouding tot de Verenigde Staten, zowel in militair als in politiek opzicht. Ook dit geringere van twee kwaden lijkt echter beter te kunnen worden bestreden in een Europese Gemeenschap dan in een multilaterale samenwerking.

We keren dus terug tot de these dat een hecht samengaan van de Westeuropese landen ook buiten het economische terrein wenselijk is. Een multilaterale samenwerking is niet bij machte de risico's die aan een communautair samengaan eventueel gepaard zouden gaan af te wenden. Doch helaas is de weg naar een verdere communautaire ontwikkeling, zoals we zagen, geblokkeerd.

Voorlopig zal moeten worden gewacht tot na de in Engeland dit jaar te houden verkiezingen de volgende Britse regering haar standpunt inzake de Europese eenwording, zowel in economisch als in politiek opzicht, zal hebben duidelijk gemaakt.

Wanneer de reactie van de nieuwe Britse regering positief zou zijn, zou het woord aan Frankrijk zijn. Wanneer de Britse reactie negatief zou uitvallen, en die mogelijkheid kan helaas niet worden uitgesloten, lijkt het waarschijnlijk dat de Italiaanse regering haar weigering van een gesprek over politieke samenwerking tussen de Zes opnieuw zou overwegen.

⁵⁾ Dat Frankrijk en de Bondsrepubliek in dit opzicht een uiteenlopende politiek zouden gaan volgen lijkt niet waarschijnlijk omdat de Franse politiek er sinds 1950 op gericht is geweest de banden met Duitsland — niet uit voorliefde maar uit eigen belang — te verstevigen.

Hoe dit alles ook moge zijn, en wat voor mogelijkheden zich zullen aandienen, het staat in ieder geval vast dat een Europese Gemeenschap die zich over politieke en militaire kwesties zou uitstrekken niet in één enkele operatie tot stand kan worden gebracht. Wat er ook gebeurt, het zal nodig zijn eerst in overleg tussen regeringen het geschokte vertrouwen te herstellen. Er zal een tussenfase nodig zijn, waarbij het accent meer op intergouvernementele contacten dan op geïnstitutionaliseerde samenwerking zal liggen, alvorens men naast de bestaande economische samenwerking tot een communautaire ontwikkeling ook op politiek en militair gebied zal kunnen geraken. Voorwaarde voor het ingaan van een dergelijke tussenfase zou evenwel moeten zijn de bereidheid bij alle partijen om uiteindelijk aan een communautaire oplossing mee te werken.

Intussen is het wenselijk dat de drie bestaande economische Gemeenschappen tot één Gemeenschap worden samengevoegd, terwijl de M.L.F., wanneer de bestudering daarvan tot een positief resultaat zou leiden, een mogelijkheid zou bieden om, zonder dat kansen voor een Europese, communautaire ontwikkeling op militair en politiek terrein teniet worden gedaan, in Atlantisch verband een aantal Westeuropese landen hechter aan elkaar en aan het Westen te verbinden. De mogelijkheid zou moeten worden opengehouden de M.L.F. t.z.t. te „europeaniseren”, d.w.z. ondergeschikt te maken aan een Europees politiek gezag, dat onder democratische controle zou komen te staan. Voorwaarde bij dit alles is, dat de bemanningen worden samengesteld uit meerdere nationaliteiten en dat de M.L.F. niet slechts wordt samengesteld uit per nationaliteit identificeerbare schepen.

Voor zover, alvorens tot een nader samengaan buiten het economische terrein kan worden besloten, de toetreding van andere Europese landen tot de bestaande Gemeenschappen mogelijk zou worden dient dit, wanneer die landen zich kunnen verenigen met de oorspronkelijke doelstelling van de Europese verdragen, hartelijk te worden toegejuicht. Daarbij zou intussen voor zover het niet-N.A.V.O.-landen betreft een zodanige oplossing moeten worden gekozen dat hun medewerken op economisch gebied de bestaande Gemeenschappen niet ongeschikt maakt om als kern voor een verder politiek en militair samengaan te dienen.

Het vooruitzicht voor Europa is gecompliceerd. Toch is het niet nodig om aan een goede ontwikkeling te wanhopen. De bestaande vertrouwenscrisis is ernstig. Maar aangezien het belang van de Europese landen duidelijk in de richting van communautaire samenwerking wijst, moet het mogelijk zijn die crisis met geduld en tact, maar ook met vastberadenheid te overwinnen.

Het besef dat een bruikbaar alternatief in de vorm van een multilaterale samenwerking niet tot een betere of zelfs maar vergelijkbare ontwikkeling kan bijdragen moge een aansporing te meer zijn reële mogelijkheden voor een ontwikkeling in communautaire richting, wanneer die zich zouden voordoen, niet te laten ontglippen

's-Gravenhage.

E. G. STUIKEL.

E.-S.B. Uw medium voor publiciteit op hoog niveau

Naar aanleiding van de United Nations Conference on Trade and Development, die van 23 maart tot 15 juni in Genève wordt gehouden, schreef Prof. Dr. J. Goudriaan tot ons genoeg een artikel voor „E.-S.B.” over het vraagstuk van het stabiliseren van de externe koopkracht van ontwikkelingslanden. Het artikel, dat in twee afleveringen zal verschijnen, werd op verzoek van de redactie in het Engels geschreven, omdat het in de bedoeling ligt een aantal overdrukken ter beschikking van deze conferentie te stellen. Op de wereldhandelsconferentie zal ook een Memorandum van A.G. Hart, N. Kaldor en J. Tinbergen betreffende het creëren van een „Commodity Reserve Currency” worden besproken. Over het vraagstuk van een wereldgrondstoffenvoluta ontvouwde Prof. Goudriaan reeds eerder zijn gedachten in „E.-S.B.” (zie de jaargangen 1931, blz. 922, 944 en 1932, blz. 110, 257, 397, 532, 602, 802, 827 en 853). De betreffende artikelen hebben destijds veel aandacht getrokken.

Stabilising the external purchasing power of the developing countries

(I)

1. Decolonization now nearly completed puts a heavy responsibility on the Western Powers. The peoples of the emerging states expect more than independence and freedom; they expect rapidly rising standards of living; they want to attain the Freedom from Want. But the conditions for achieving material progress have not improved; in many developing countries they have considerably deteriorated. Legal insecurity and nationalizations are discouraging private investment; in several countries white immigrants providing initiative, know-how and managerial capacities are on the retreat.

It seems to me that the Western approach to the formidable problem how to raise as quickly as possible the standard of living in the decolonized countries is still too much Westernized and takes too little into account the national aspirations of the peoples concerned. They want to do it themselves in their own way.

This manner with all its possible mistakes and failures is still most efficient because it is the only one that mobilizes the big masses in a common effort. It works on the broadest front whilst all benevolent endeavours from foreigners are only working on some isolated spots — a drop in the bucket.

The real duty of the Western Powers therefore is to create the most favourable conditions for promoting these national efforts towards prosperity quite apart from Western opinion about their political setting.

Whether dictatorships or democracies, whether communist, socialist or in favour of free enterprise the duty of the West is always the same: creation of the most favourable conditions for achieving prosperity.

There is sometimes an intolerance in this matter which reminds one of the crusades and the wars of religion of bygone ages. The highest wisdom still seems to be with the judge in Lessing's story of the Three Rings: peaceful coexistence, free competition between the various political conceptions - then after decades, perhaps after centuries, the best solution will emerge.

2. The problem of each developing country is a problem of economic evolution of a single entity. This vision leads immediately to the Biogenetic Law (Haeckel) stating that the ontogeny is the epitome of phylogeny. The individual recapitulates during the rapid and short course of its development the most important changes which its ances-

tors traversed during the long and slow course of their evolution¹⁾.

In economics the evolution of a primitive, almost completely agrarian subsistence economy to a fullblown modern economy integrated in international trade has been masterly sketched by Friedrich List, more than a century ago in his book: „Das nationale System der Politischen Oekonomie (1841)”. He stressed that economic evolution goes through a number of successive stages; agriculture gives rise to manufacturing primarily for the local market if aided by an educational tariff; manufacturing blossoms into specialization and then finally the national economy is strong enough to participate in international trade on a footing of equality and free trade prevails.

List reproached the British of his days that they advocated free trade as a universal panacea, that they had forgotten their own protectionist past going back to the time of Cromwell and he pleaded for an educational tariff for the United States²⁾ of America and Germany, the rising countries of the middle of the nineteenth century. This in effect was applied with excellent result for both countries. Is there not an analogy with the present situation, the U.S. having taken the place of Great Britain and all countries in various stages of development in the rôles of Germany and the United States some 125 years ago? The essential theme of List was the full utilization of all productive forces of a developing country, first of all in the supply of an ever increasing home market.

3. Accepting this as a guiding principle for a sound national policy of a developing country let us examine what has been done in the international field to foster this policy.

Let us first look at the World Bank and its affiliated corporations; they give in their annual reports details about the kind of investment promoted.

The World Bank as per 30 June 1963 had made a total amount of loans (initial commitments net of cancellations

¹⁾ This paragraph and the next partly taken from the Encyclopaedia of Social Sciences s.v. Haeckel and List.

²⁾ List was strongly influenced by the earlier writings of Alexander Hamilton going back to 1791 who advocated and introduced a protectionist tariff for the U.S.A. in the most difficult period of its development.

and refundings) of some \$ 7,000 million. Deducting some \$ 2,000 million invested in Australia and Europe \$ 5,000 millions remains for the developing countries including Japan and South Africa. From this \$ 5,000 million were invested in electric power say \$ 1,750 million, in transportation (roads and railroads, ports and waterways etc.) \$ 2,000 million, in agriculture \$ 340 million and in mining and industry \$ 765 million.

From this latter amount \$ 25 million goes to fertilizer production, \$ 344 million to iron and steel works, \$ 177 million to mining, \$ 24 million to paper and pulp, \$ 180 million to National Development Banks and only \$ 15 million to other industries.

It would be unreasonable to find fault with this distribution of the World Bank's loans. It is clear that it has first of all concentrated on the infrastructure; three quarter of its loans were allowed for this purpose. But the fact remains that only some 15 per cent of its loans (765 from 5,000) goes directly to the second stage of List's development scheme: the industrialization of the new countries.

Of the 15 per cent three quarters go to heavy mechanized industries with a relatively low number of employees, for every million dollar invested. Thereby the hidden-unemployment in agriculture is not tackled; there is no effective pull on the agricultural labour force to quit for better paid jobs in secondary industries, the general level of consumption is not raised.

Analysis of the investments of the International Development Association, intended for weaker customers with an investment of \$ 434 million as per 30. June 1963 does not alter this opinion. Nor the relatively small investment of \$ 90 million made over the years by the International Finance Corporation (I.F.C.). This company is bound to invest exclusively in private enterprise but in this field it shows the same preference for heavy mechanized industries as the World Bank ³⁾.

4. The activities of the three international institutions, important as they are, represent only a small part of the total flow of long-term capital and donations going annually from the developed Western countries to the developing areas; say some \$ 0,5 billion of the total well above \$ 6 billion ⁴⁾.

This flow, according to the latest figures available (average 1960-61), is made up of the following components (in billions of dollars)

Private capital	1.6
Official capital	2.0
Donations	2.7
Total	6.3

This picture, quite apart from the kind of investment obtained which is not specified, is thoroughly unsatisfactory.

The increasing political unrest in nearly all developing countries makes private investment less attractive; this source, by its very nature therefore is wholly unreliable. Moreover the capital inflow from official sources and a

³⁾ - A peculiar feature of the I.F.C. is that it loudly proclaims its preference for private enterprise but that most of its investments are made in... United States Government Obligations and Time Deposits in Dollars. These amount as per 30 June 1963 to \$ 72 mn comparing with \$ 51 mn in private enterprise.

As the U.S.A. subscription in I.F.C. is \$ 35 mn there is by means of the I.F.C. a net investment from foreign countries in the U.S.A. of some \$ 37 mn. After deducting the U.S.A. share in the \$ 17 mn reserve there remains a net foreign investment of some \$ 31 mn.

⁴⁾ U.N. World Economic Survey 1962, Part I, p. 111.

good part from the inflow of private capital has the form of loans; thereby the indebtedness of the developing countries increases; interest and dividend payments for forty-two developing countries, calculated as a percentage of receipts from merchandise exports, have risen from 10.4 in the period 1951-55 to 13.1 in the period 1956-59 and to 13.3 per cent in the period 1960-64 ⁵⁾.

The ever increasing principal sum is endangered by the possibility of political upheavals; the interest service of the foreign debt takes an ever increasing part of national product.

5. It seems to me that some of the prevailing points of view in Western circles vis à vis the developing countries are fundamentally wrong.

One should not look at these countries as a field of profitable investment, or as an outlet for redundant capital - this is the principle of imperialism, sooner or later leading to revolutionary changes.

Neither should one consider these countries as poor relatives which have to live on the dole - this is the viewpoint of charity and never has charity created independence, strength and freedom.

Of course I don't want to say that these types of capital transfer are unimportant and should be neglected. What I do want to say is that they should be regarded as ancillary measures and that *prime of place should be given to the autonomous development of national economies of the new born states, i.e. to the development of their respective home markets by their own national industries out of their own resources.*

What I do want to contest is that the chief aim or even one of the chief aims of development of the new countries should be the fostering of export industries in these countries ⁶⁾. This can only succeed in exceptional cases because initially the home market is too small for establishing units of sufficient size and productivity; knowledge and experience are lacking for building up selling organizations for export purposes. Therefore this type of industry — if viable at all — can only be promoted by foreign concerns under foreign management, — an „isolated spot“ as mentioned in par. 1, without very much influence on the national economy as a whole.

International trade is not a target in itself; it is only useful in so far as it serves the interests of all the participating peoples. The emerging nations of the decolonization era can only play their own role in the international trade of manufactured products after having first built their own industrial economy on a national scale. This is the lesson taught by Hamilton and List which should constantly be kept in mind.

6. The building of more or less autonomous national economies should be the pivotal idea of everyone who wants to serve the best interests of the new nations. It takes time; it is a gradual process going through successive stages (again: vide List and the biogenetical law). At the outset the market is small and the wages are low; there is no point in introducing automatic machinery; second-hand machines in good working condition, possibly obsolete in a developed economy with high wages and long runs of a single type of product, can be very welcome at bargain prices. This

⁵⁾ Do p. 114.

⁶⁾ As e.g. stated in U.N. World Economic Survey 1962, Part I, p. 75: „If they (the developing countries) are to pay their way in international trade it is inevitable that their exports of manufactures to the developed countries expand several-fold over the next ten to twenty years“.

first stage of general industrialization therefore does not require much capital according to modern standards; it applies (at least partly) the techniques of many years ago. One should give priority to those industries which require unskilled and semi-skilled manual labour on a large scale, and one should do everything to improve and foster primitive industries already in existence which supply the basic needs of food, housing and clothing.

All this has been so clearly stated by two American writers of broad experience and vivid common sense. I quote⁷⁾:

„Most American technicians abroad are involved in the planning and execution of „big“ projects; dams, highways, irrigation systems. The result is that we often develop huge technical complexes which some day may pay dividends but which at this moment in Asian development are neither needed nor wanted except by a few local politicians who see such projects as means to power and wealth. Technicians who want to work on smaller and more manageable projects are not encouraged. The authors of this book gathered statements from native economists of what projects were „most urgently needed“ in various Asian countries. These included improvement of chicken and pig breeding, small pumps which did not need expensive replacement parts, knowledge on commercial fishing, canning of food, improvement of seeds. . . . and the development of small industries. These are the projects. . . which are prerequisite to industrialization and economic independence for Asia“.

7. If one accepts this approach the problem of the balance of payments remains but we have come nearer to a workable solution.

It should be the considered policy of the developing countries to cut down on imports by systematically taking over in their national industries the last stages of manufacturing finished products — if necessary sustained by a suitable tariff policy. (These last stages due to the variety and complication of the finished product usually require relatively less capital and more manual labour).

The assembling of motorcars and other vehicles, radio- and televisionsets, refrigerators and household appliances of all kinds should be transferred systematically to the developing countries.⁸⁾ The same applies to all branches of ready-made clothing.

In a second stage of weaving of standard materials (c.q. blankets), shoemanufacturing, local production of better building materials etc., engineering shops for repair and maintenance are required already fairly early but the making of components for the above mentioned assembling industries and anyway the establishment of real machine production, if possible at all, are reserved for a much later stage.

Summarizing. In principle there are two different and almost opposite schemes for the building of a national industry in a developing country. Scheme A starts from the natural resources: agriculture, foresting and especially mining and develops them for export purposes. It requires usually huge capital investments and adds only indirectly and on a relatively small scale to the general welfare of the people.

Scheme B starts from the basic requirements of the people; as far as these are supplied by primitive national industries it concentrates on gradual modernising and improving this production; as far as these are supplied by imports it concentrates on taking over these imports as much and as far as possible.

Scheme A is basically the old scheme of colonialization; scheme B is the new line for the national governments.

All international agencies should concentrate on this line which goes straight to the target: creating prosperity for the new nations.

8. The export side of the balance of payments is not manageable by the power of the developing countries alone.

If one rejects as completely unrealistic the possibility to stabilize the external income of these countries by going for exporting manufactures then one has to accept their dependence on world market prices for their agricultural and mineral export commodities for many decades to come.

In the international field much attention has been given to the disruptive effect of the heavy fluctuations of commodity prices on the balance of payments of the developing countries and little has been achieved. Summing up the results so far obtained we have:

a. Four International Commodity Agreements c.e.: wheat (since 1949), sugar (1953), tin (1956) and coffee (1962). Efforts for cocoa ended in failure in October 1963.

The coffee agreement perhaps is still too young to be judged; it is worth noting anyway that it is the first agreement of this kind signed by the U.S.A.

The three other agreements are all in bad health⁹⁾. The wheat agreement has lost much of its price stabilizing functions, the sugar agreement is out of action since the U.S.A. broke off its trade relations with Cuba in 1961 and the tin agreement staggers from crisis to crisis — in fact at the moment of writing (March 1964) its buffer stock is exhausted.

Realising that there are some thirty commodities which require international price stabilization and that up till now on an average every four years or so a new agreement arises, it is a fair guess that more than a century will be needed before the target is reached — provided always that there are no casualties among the existing ones. This does not look very hopeful.

b. Accepting price fluctuations as they occur the principle of International Compensation for these fluctuations has been studied in an U.N. report of 1961. Its recommendation to establish an international „Development Insurance Fund“ which would make cash payments and/or provide for loans more or less automatically for say 50 per cent of a shortfall in export proceeds has been rejected by the International Monetary Fund (I.M.F.). But in February 1963 the I.M.F. has declared its willingness under certain specified conditions to extend its credit facilities to member states, particularly primary exporters in cases of temporary export shortfalls¹⁰⁾.

The wisdom of the I.M.F. decision to reject the insurance idea can hardly be contested. Prices of primary commodities under present conditions are unpredictable; the amounts involved in compensatory payments are not clearly limited; the export shortfalls therefore are not an insurable risk.

Moreover compensatory payments covering say 50 per cent of a shortfall are giving too little too late. A first principle of control technique of this type of erratic fluctuations is *to suppress them as soon as they occur*; this never can be achieved by paying after the event has occurred.

Pretoria.

J. GOUDRIAAN.

⁷⁾ W. J. Lederer and E. Burdick: „The ugly American“, 1958.

⁸⁾ A recent example of this policy is given by the government of Peru introducing tax incentives for the development of the automobile assembling industry in the country. See „International Financial News Survey“, January 17, 1964.

⁹⁾ The International Economic Association 1950-1962, p. 33.

¹⁰⁾ Compensatory Financing of Export Fluctuations. A Report by the I.M.F., February 1963.

Schrijver bespreekt in onderstaand artikel het in december 1963 door Dr. E. M. Bernstein gelanceerde plan, hetwelk beoogt een uitbreiding van de internationale liquiditeiten door verbreding van de goudwisselstandaard tezamen met een onmiddellijke en vervolgens periodieke vergroting van de middelen van het Internationale Monetaire Fonds. Wat de verbreding van de goudwisselstandaard betreft, is het Bernstein Plan bedoeld als een verdere uitwerking en verbetering van het eerder gepubliceerde Posthuma Plan. Schrijver oppert een aantal bedenkingen tegen het Bernstein Plan. Het kenmerkt zich z.i. door vaagheid en onvolledigheid, in welk opzicht het Posthuma Plan zeer gunstig afsteekt bij het Bernstein Plan. Laatstgenoemd plan is naar schrijvers mening in de huidige vorm en op dit tijdstip zeker niet rijp voor uitvoering.

Het Bernstein Plan

Drie problemen op internationaal monetair gebied staan in de laatste tijd in het centrum van de discussie, te weten de aanhoudende tekorten op de Amerikaanse betalingsbalans en de financiering hiervan, het al of niet voldoende zijn van de massa der internationale liquiditeiten en de wenselijkheid van een hervorming van het internationale monetaire stelsel. Deze drie problemen hangen met elkaar samen. De aanhoudende tekorten op de Amerikaanse betalingsbalans hebben het vraagstuk van de internationale liquiditeiten minder acuut gemaakt. Aan de andere kant hebben zij echter tegelijkertijd bepaalde zwakke elementen van de goudwisselstandaard geaccentueerd. Het steeds oplopen van het reeds enorme bedrag aan uitstaande dollarverplichtingen, in de vorm van korte kredieten, en het financieren van de Amerikaanse betalingsbalanstekorten slechts voor een betrekkelijk klein gedeelte met goud, hebben in de laatste jaren aanleiding gegeven tot vragen betreffende de efficiënte functionering en blijvende stabiliteit van het internationale monetaire stelsel. Tegelijkertijd wordt de vrees gekoesterd dat een terugkeer tot een min of meer blijvend evenwicht van de Amerikaanse betalingsbalans een tekort aan internationale liquiditeiten zal doen ontstaan. Vandaar dat in de „Groep van Tien” en in het Internationale Monetaire Fonds deze vraagstukken in studie zijn genomen en naar oplossingen wordt gezocht.

Aan plannen speciaal voor oplossing van het hierboven genoemde probleem van het vermijden van een tekort aan internationale liquiditeiten heeft het de laatste jaren overigens niet ontbroken ¹⁾. Van de plannen die in 1963 ontwikkeld zijn hebben vooral de voorstellen van Prof. S. Posthuma ²⁾ en Dr. E. M. Bernstein de aandacht getrokken. Over het Bernstein Plan, dat van zeer recente datum is (december 1963), is tot dusverre nog weinig gepubliceerd ³⁾.

¹⁾ Voor een goed overzicht daarvan moge worden verwezen naar Prof. F. Machlups publikatie: „Plans for Reform of the International Monetary System” (Princeton University Press, 1962). Verder moge verwezen worden naar het verzamelwerk van Herbert G. Grubel: „World Monetary Reform Plans and Issues” (Stanford University Press, 1963). In dit werk zijn niet de hieronder genoemde plannen van Prof. Posthuma en Dr. Bernstein opgenomen.

Inhoud van het plan.

Dit plan beoogt een uitbreiding van de internationale liquiditeiten door verbreding van de goudwisselstandaard tezamen met een onmiddellijke en vervolgens periodieke vergroting van de middelen van het Internationale Monetaire Fonds. Wat de verbreding van de goudwisselstandaard betreft, is het Bernstein Plan een verdere uitwerking van het eerder gepubliceerde Posthuma Plan.

Het Posthuma Plan beoogt op drie essentiële punten een uitbreiding van de goudwisselstandaard. De eerste uitbreiding betreft het algemeen maken van het aanhouden als reservemiddel naast goud, van valuta's van daarvoor in aanmerking komende landen. Op deze wijze wordt reeds een vergroting van de internationale liquiditeiten bereikt. Om te zorgen dat deze vergroting niet ongedaan kan worden gemaakt, moeten de deelnemende landen zich verplichten hun totale bezit aan buitenlandse valuta's in een bepaalde, gelijke verhouding tot hun goudvoorraad aan te houden. Deze verhouding kan, als de noodzaak voor verdere uitbreiding van internationale liquiditeiten ontstaat, worden verhoogd. Aangezien verschillende deelnemers bezwaren zouden kunnen maken tegen het aanhouden van minder bruikbare en/of minder sterk geachte valuta's, behoren de deelnemende landen elkaar voor hun bezit aan valuta een goudgarantie te geven.

Het Bernstein Plan is bedoeld als een verdere uitwerking en verbetering van dit plan. Bernstein wijst erop dat het

²⁾ Het Posthuma Plan — in 1962 geschreven als studie voor de Monetaire Commissie van de E.E.G. — was ouder, maar is eerst door de voordracht van Prof. Posthuma in Kiel op 19 juli 1963 in de openbaarheid gebracht. Zie Prof. S. Posthuma: „Wandlungen im internationalen Währungssystem” (Kieler Vorträge, 1963); zie ook diens artikel: „The International Monetary System” in „Banca Nazionale del Lavoro” van september 1963.

³⁾ Voor een deel is dit toe te schrijven aan het feit, dat het verschenen is in een vrij onbekende publikatie, t.w. het bericht over het vierde kwartaal 1963 van de effectenfirma Model, Roland & Co. in New York. Het enige artikel hierover is, voor zover ons bekend, in „De Economist” van december 1963 gepubliceerd van de hand van Dr. C. D. Jongman. Dit artikel bespreekt echter voornamelijk het Posthuma Plan; vandaar dat er reden is het Bernstein Plan nader te bezien.

Posthuma Plan onder meer twee bezwaren heeft. Het eerste bezwaar is, dat een overeenkomst om een voor alle landen vast percentage van de monetaire reserves in deviezen aan te houden, niet noodzakelijkerwijs billijk is voor alle landen. Verder wordt een „reserve currency“-land niet beschermd tegen het risico van massale omzetting in goud van de claims op dit land in handen van monetaire instanties van derde landen.

Bernstein wil het eerste bezwaar opheffen door het scheppen van een „composite reserve unit“, die in waarde gelijk is aan een goud-dollar. De deelneming in de schepping en organisatie van deze gemeenschappelijke reserve-eenheden staat niet voor ieder land open, zoals het I.M.F., maar is beperkt tot 11 landen ⁴⁾. De invoering van deze eenheid betekent een institutionalisering van de verbrede goudwisselstandaard. Doordat de deviezen niet individueel, maar in een pakket worden aangehouden, kunnen de individuele valuta's niet worden aangeboden voor inwisseling in goud.

De andere wijziging, die Bernstein in het Posthuma Plan heeft aangebracht is, dat de verhouding waarin de valuta van elk land in de gemeenschappelijke reserve-eenheid is vertegenwoordigd, wordt vastgesteld op grond van de betekenis van deze valuta als „reserve currency“ en van het belang van deze valuta voor de wereldhandel en wereldinvesteringen. Bernstein vermeldt als voorbeeld, dat de deelneming van de Verenigde Staten iets onder 50 pCt. van het geheel zou moeten zijn. Dit betekent dus dat de gemeenschappelijke reserve-eenheid voor ongeveer de helft door dollars gedekt zou worden, de rest door de 10 andere valuta's in verschillende verhoudingen.

Langzaam beginnend, zal het bedrag aan geschapen gemeenschappelijke reserve-eenheden na verloop van tijd op zijn minst de helft van de goudvoorraad van de centrale banken van de deelnemende landen moeten uitmaken. Om te beginnen kan voor een waarde van \$ 3,5 mrd. aan deze eenheden geschapen worden en kunnen de landen verplicht worden om 1/9 van hun goudvoorraad in deze eenheden aan te houden. Uiteindelijk zal deze verhouding 1/3 worden.

De schepping van deze eenheden is eenvoudig. De deelnemende landen deponeren hun eigen valuta bij het Internationale Monetaire Fonds, optredende als trustee, die daarna de gemeenschappelijke reserve-eenheden in verhouding tot de proportionele samenstelling van deze eenheden onder de leden verdeelt. De Verenigde Staten krijgen dus ongeveer de helft van deze eenheden in bezit, de andere landen naar ratio van hun aandeel in deze eenheden.

Om een voldoende groei van internationale liquiditeiten

⁴⁾ Daartoe behoren de bekende „Groep van 10 landen“ (België, Canada, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Japan, Nederland, Verenigde Staten en Zweden) en Zwitserland.

te verzekeren, acht Bernstein het verder noodzakelijk de middelen van het Internationale Monetaire Fonds te integreren met de „working reserves“ van de leden van deze instelling. Dit betekent, dat landen op hun quoten in genoemd Fonds moeten kunnen rekenen als deel van hun monetaire reserves. Indien de wereldhandel en de wereldinvesteringen toenemen, moeten de quoten verhoogd worden. Op het ogenblik is een partiële — alleen van sommige crediteurlanden — verhoging van de quoten gewenst. Deze kan gevolgd worden door op de aanstaande jaarvergadering van het I.M.F. in september een algemene quotenverhoging met 15 pCt. te aanvaarden.

Bernstein acht het verder gewenst het I.M.F. als bron van internationale liquiditeiten te activeren. Daartoe zouden Engeland en de Verenigde Staten het Fonds moeten gebruiken tegelijkertijd met hun eigen reserves. Tot dusverre wordt een trekking op het Fonds door deze landen als een soort crisismaatregel beschouwd. Trekkingen van deze landen op het Fonds behoren routine te worden. Daarnaast moeten trekkingen op en het terugkopen van eigen valuta van het Fonds gemakkelijker worden gemaakt. Bij toepassing van een dergelijke politiek zou het Fonds een centrale rol in het monetaire stelsel van de wereld gaan vervullen.

Vragen naar aanleiding van en onvolledigheden in het plan.

Het Bernstein Plan geeft aanleiding tot een aantal vragen. Op het eerste gezicht lijkt het plan aantrekkelijk, maar doordenkende rijzen allerlei problemen. Wat is het doel van het algemeen maken van de goudwisselstandaard? Is dit uitsluitend om een oplossing te vinden van een mogelijk tekort aan internationale liquiditeiten of schuilen hier ook andere oogmerken achter? Geeft het scheppen van deze eenheden niet onmiddellijk een verlichting aan de betalingsbalansmoeilijkheden van de Verenigde Staten doordat er nieuwe internationale liquiditeiten, waarvan de Verenigde Staten bijna de helft zouden ontvangen, uit het niet worden geschapen? Deze vraag heeft des te meer reden omdat tegelijkertijd een overgangsregeling voorgesteld wordt voor de consolidatie van de dollarclaims in handen van officiële lichamen. Aan de andere kant zullen particulieren volgens Bernstein voortgaan liquide dollartegoeden aan te houden en deze zelfs geleidelijk vermeederen. Dit opent echter nieuwe vragen, daar er volgens het Bernstein Plan een nieuw internationaal betalingsmiddel wordt geschapen, naast de bestaande reservevaluta's en goud.

Verder is het niet duidelijk op welke wijze voldoende discipline zal worden uitgeoefend ten einde te voorkomen, dat er teveel reserve-eenheden worden geschapen. Is er op het ogenblik behoefte aan vermeederen van internationale liquiditeiten? Waarom wordt de deelneming aan het scheppen van gemeenschappelijke reserve-eenheden beperkt tot 11 landen en niet algemeen gemaakt? Zullen de mone-

(I. M.)

N.V. SLAVENBURG'S BANK

**spaarrekeningen * spaardeposito's
bankboekjes**

taire autoriteiten van de niet-deelnemende landen bij schepping van deze nieuwe eenheden dollars blijven aanhouden? Zal het scheppen van de gemeenschappelijke reserve-eenheden ertoe leiden, dat de 9 landen die niet een sleutelvaluta, zoals dollar en pond, hebben, een sterkere positie in het internationale kapitaalverkeer gaan innemen? Ziehier een aantal vragen, waartoe nadere overdenking van het plan aanleiding geeft. Deze vragen zijn waarschijnlijk nog met andere aan te vullen.

Laat ik thans op de voornaamste aspecten van het plan, zoals het zich aandient, iets nader mogen ingaan. Bernsteins uitgangspunt is vergroting van internationale liquiditeiten. Deze vergroting vloeit voort uit het scheppen van gemeenschappelijke reserve-eenheden en de verplichting van de monetaire autoriteiten deze in een bepaalde verhouding tot hun goudvoorraad aan te houden.

Bernstein wil beginnen met een creatie van \$ 3,5 mrd. aan gemeenschappelijke reserve-eenheden. Het is niet duidelijk waarop hij dit bedrag baseert, temeer waar hij ook nog een verhoging van de quoten van de leden-landen van het Fonds — eerst een selectieve, en in september van dit jaar een algemene met 15 pCt. — voorstaat. Hij pakt het tekort aan internationale liquiditeiten dus van twee kanten aan. Een argumentering voor een verhoging van de quoten van het Fonds geeft hij niet. Dit komt, evenals de schepping van \$ 3,5 mrd. aan reserve-eenheden, min of meer uit de lucht vallen. Weliswaar is er een algemene verwijzing naar de uitbreiding van de wereldhandel en wereldinvesteringen, maar er is geen direct verband gelegd. Dit is een zwak punt in het plan. Moeten de internationale liquiditeiten even sterk stijgen als de wereldhandel en de wereldinvesteringen? Indien niet, welke maatstaf moet dan worden aangelegd? De ervaring van de laatste 10 à 15 jaren heeft geleerd, dat de wereldhandel veel sterker is gestegen dan het bedrag aan internationale liquiditeiten. In de laatste tien jaren is de wereldhandel in waarde met ongeveer 80 pCt. gestegen, de officiële monetaire reserves zijn met ongeveer 25 pCt. toegenomen. Dit betekent niet, dat men op deze historische verhouding voor de toekomst kan afgaan. Als echter de juiste verhouding niet bekend is, bestaat dan niet het gevaar, dat een te geringe of een te grote stijging van de schepping van internationale liquiditeiten kan leiden tot werelddeflatie of wereldinflatie?

Bernsteins denkbeelden impliceren dat er thans een tekort aan liquiditeiten is omdat hij onmiddellijk \$ 3,5 mrd. aan gemeenschappelijke reserve-eenheden wil scheppen en nog dit jaar de middelen van het I.M.F. wil vergroten. Deze gedachte is in tegenspraak met die van verschillende monetaire deskundigen, zoals Dr. Holtrop, die uitdrukkelijk hebben vastgesteld dat er thans voldoende internationale liquiditeiten zijn. Overigens erkent Bernstein dit zelf ⁵⁾. In dit opzicht is er een tegenspraak. Indien Bernstein had uiteengezet, dat het betalingsbalanstekort van de Verenigde Staten binnen een jaar zal verdwijnen, was zijn voorstel voor onmiddellijke vergroting van internationale liquiditeiten aannemelijker geweest. Het tijdstip, waarop dit plan zal moeten worden ingevoerd, is echter zeer belangrijk, zoals nog nader zal blijken.

Bernsteins voorstel tot schepping van gemeenschappelijke

reserve-eenheden wekt op het eerste gezicht de mogelijkheid van een vrijwel ongelimiteerde flexibiliteit van het door hem aanbevolen veranderde internationale stelsel. De verhouding goud tot reserve-eenheden begint met 9 tot 1, zij wordt geleidelijk uitgebreid tot 2 tot 1. Als dit punt bereikt is en de internationale liquiditeiten zijn niet voldoende, wat let het de monetaire autoriteiten verder te gaan en de verhouding 1 tot 1 te maken of 1 tot 2 enz.? Zo gezien, kan het alle problemen van gebrek aan internationale liquiditeiten blijvend oplossen. Eenvoud is vaak kenmerk van het ware. Het plan is echter niet zo eenvoudig als het er uitziet. Behalve de noodzaak voor een juiste maatstaf voor het scheppen van additionele internationale liquiditeiten, rijzen nog andere vragen.

De gemeenschappelijke reserve-eenheden worden geschapen door de 11 deelnemende landen, die daarvoor een overeenkomst aangaan. Zij beslissen over de noodzaak van deze schepping. Bernstein vermeldt niet, hoe de beslissingen hierover worden genomen. Dit punt is zeer belangrijk in verband met de noodzakelijke discipline. Geschieden de beslissingen over schepping van deze eenheden op grond van een gewogen meerderheid van stemmen, zoals bijv. het stemrecht in het I.M.F. is geregeld, of bij meerderheid van ongewogen stemmen, of door unanieme goedkeuring? Is er een gewogen meerderheid, dan zouden de Verenigde Staten, aangezien de dollar waarschijnlijk voor ongeveer de helft in de gemeenschappelijke valuta-eenheid is vertegenwoordigd, vrijwel altijd de doorslag kunnen geven. Dit zou de Verenigde Staten een stemmenmacht geven die zij niet in het I.M.F. — daar bedraagt hun stemrecht ongeveer 23 pCt. — bezitten. Is er echter unanieme goedkeuring voor het scheppen van deze nieuwe reserve-eenheden vereist, dan kan een land een door de overige deelnemende landen gewenste vergroting van de uitstaande gemeenschappelijke reserve-eenheden tegenhouden. In dit plan is dit een bezwaar. Weliswaar kan een vergroting van internationale liquiditeiten ook bereikt worden uitsluitend door verdere vergroting van de middelen van het Fonds, maar dat is juist niet Bernsteins idee. Immers, de schepping en institutionalisering van gemeenschappelijke reserve-eenheden wordt door hem aangediend als een noodzakelijke verbetering van de goudwisselstandaard.

Een ander belangrijk aspect van het Bernstein Plan is, wat er zal gebeuren met het enorme bedrag aan dollarclaims in het bezit van, vooral, Europese centrale banken. Deze dollarclaims kunnen niet gebruikt worden door landen om daarmee ongeveer de helft van de nieuwe reserve-eenheden te verkrijgen (deze eenheden zouden immers voor ongeveer de helft uit dollars bestaan). Deze overdracht is niet toegelaten. De Verenigde Staten zullen voor de schepping van deze eenheden zelf de dollars leveren. Dit is begrijpelijk in Bernsteins gedachte. Immers, indien de dollarclaims van de deelnemende 10 andere landen gebruikt zouden worden voor de ongeveer „halve” betaling van deze reserve-eenheden, dan zou dit de bewegingsvrijheid van de Amerikaanse autoriteiten voor het scheppen van additionele internationale liquiditeiten verminderen op het moment, dat zij dit zo goed kunnen gebruiken. Hieruit blijkt, dat het tijdstip van invoering van dit plan zo belangrijk is. Onmiddellijke invoering zal een verlichting geven van de krappe reservepositie van de Verenigde Staten.

Bovendien loopt Bernstein over een ander aspect van de onmiddellijke invoering van zijn plan wel wat al te gemakkelijk heen. Dit aspect is, dat Bernstein het aan-

⁵⁾ „Although the present level of monetary reserves would be adequate under ordinary conditions, the growth of reserves in the future may not be sufficient for an expanding world economy” (blz. 2 van genoemd bericht).

houden van dollars, ook na schepping van de gemeenschappelijke reserve-eenheden, gewenst acht en ook verwacht. Het verminderen van de dollarclaims zou echter aantrekkelijk zijn voor landen, welke grote dollarclaims bezitten en die niet een goudgarantie hebben. Hoewel deze landen hun dollarclaims niet kunnen inbrengen, kunnen zij deze, volgens Bernstein, wel gebruiken voor betaling aan de Verenigde Staten in geval van eigen betalingsbalansstekorten. Dit is echter op het ogenblik, volgens uitspraken van monetaire autoriteiten in de Verenigde Staten en volgens het bekende rapport van „The Brookings Institution”⁶⁾ nog toekomstmuziek. Vooral dit instituut is niet optimistisch over het verdwijnen van de betalingsbalansstekorten van de Verenigde Staten op korte termijn. In deze gedachtengang zal het reeds zeer hoge bedrag van dollarclaims nog verder toenemen.

Bernstein neemt aan dat de deelnemende landen, die teveel dollarclaims aanhouden, deze zullen willen converteren in goud en later in gemeenschappelijke reserve-eenheden. Hij schat dat bedrag op \$ 4 mrd. Voordat het nieuwe systeem volledig in werking is, zou conversie van dit bedrag een aanzienlijke druk op de Amerikaanse monetaire reserves uitoefenen. Daarom zou bij overeenkomst tussen de Verenigde Staten enerzijds en de daarvoor in aanmerking komende deelnemende landen anderzijds, deze conversie geleidelijk moeten geschieden. Indien het nieuwe stelsel volledig in werking is en indien het Amerikaanse betalingsbalansstekort is verdwenen zal deze conversie, aldus Bernstein, geen druk op de monetaire reserves van de Verenigde Staten uitoefenen, temeer daar deze reserves inmiddels zijn toegenomen als gevolg van de schepping van de nieuwe gemeenschappelijke reserve-eenheden. Zonder dat Bernstein dit vermeldt, heeft de overgangsregeling het karakter van een consolidatie van een deel van de uitstaande dollarclaims.

Wat dit betekent, moge uit de volgende berekening blijken. Het genoemde bedrag van \$ 4 mrd. moet gesteld worden tegenover de onmiddellijke schepping van \$ 3,5 mrd. aan gemeenschappelijke reserve-eenheden, waarvan de bijdrage van de Verenigde Staten ongeveer \$ 1,7 mrd. zal zijn. Voor dit bedrag ontvangen de Verenigde Staten gemeenschappelijke reserve-eenheden. Indien voor een bedrag van \$ 4 mrd. aan dollarclaims zou worden ingewisseld, zouden de Verenigde Staten dus ongeveer \$ 2,3 mrd. moeten financieren. Gezien de aanhoudende betalingsbalansstekorten zou een dergelijke financiering op het ogenblik moeilijkheden opleveren. Om deze reden is in Bernsteins gedachtengang een overgangsregeling noodzakelijk. Daardoor krijgen de Verenigde Staten onmiddellijk de beschikking over ongeveer \$ 1,7 mrd. reserve-eenheden. Dit aspect brengt vanzelf een ander probleem naar voren.

Een van de kenmerken van het Bernstein Plan is, dat de internationale betalingsmiddelen voortaan zullen bestaan uit goud, gemeenschappelijke reserve-eenheden en deviezen; wat het laatste betreft, voornamelijk dollars. Want de dol-

⁶⁾ Walter S. Salant, Emile Despres, Lawrence B. Krause, Alice M. Rivlin, William A. Salant and Lorie Tarshis: „The United States Balance of Payments in 1968” (Washington 1963).

JAARVERSLAG 1963
 Vraag een exemplaar van dit zojuist verschenen jaarverslag bij Uw bankier of commissionair of zend een briefkaart aan Interunie.

INTER UNIE

N.V. INTERNATIONALE BELEGGINGS UNIE „INTERUNIE”, POSTBUS 617, DEN HAAG

(I. M.)

lar is voor vele landen, vooral in Latijns Amerika, een gewild en gemakkelijk internationaal betaalmiddel. De positie van de dollar in genoemde landen komt ongeveer overeen met de positie van het pond sterling in de landen van het Gemenebest. Ook elders in de wereld zullen de monetaire autoriteiten dollarsaldi blijven aanhouden voor het verrichten van internationale betalingen in deze valuta. De dollar blijft dus zijn belangrijke functie in het internationale betalingsverkeer uitoefenen, al zal deze functie wellicht in relatieve zin niet meer zo belangrijk zijn als tot dusverre het geval is geweest.

Bernstein neemt verder aan, dat de houders van dollars, buiten de monetaire autoriteiten van de 11 deelnemende landen, hun tegoeden zullen aanhouden en deze nog geleidelijk zullen uitbreiden. Hiermede komt een ander aspect naar voren. De gemeenschappelijke reserve-eenheid is door een goudgarantie gedekt, de dollarclaims zijn dit echter niet. Bernstein loopt over de gevolgen hiervan heen. Het stelsel zal niet werken als de tekorten op de Amerikaanse betalingsbalans blijven bestaan en/of het vertrouwen in de dollar ontbreekt. Dan zullen de bezitters van dollarclaims deze juist willen inwisselen in goud. Dan zou er inderdaad een run op de dollar kunnen ontstaan. Het eigenaardige is dus, dat het scheppen van de gemeenschappelijke reserve-eenheden het vertrouwen in het aanhouden van dollartegoeden zou kunnen doen verminderen. De wet van Gresham werkt sneller naarmate het aantal betaalmiddelen met verschillende kwaliteit toeneemt. Daarom is het tijdstip van invoering van dit plan zo belangrijk. Als het ingevoerd zou worden in een periode, dat de betalingsbalans van de Verenigde Staten ongeveer in evenwicht is, zal het bovenstaande minder gelden. Maar het bezwaar blijft bestaan, nu en ook in de toekomst.

Zoals reeds opgemerkt vindt Bernstein een van de bezwaren van het Posthuma Plan dat het de „reserve currency”-landen niet beschermd tegen het risico van massale omzetting van claims op dit land in goud. Opmerkelijk is, dat het Bernstein Plan dat een verbetering op dit punt wil geven, de mogelijkheid opent dat een zelfde bezwaar zich kan voordoen met betrekking tot de dollartegoeden, die als internationaal betaalmiddel zullen blijven bestaan.

Ten slotte kenmerkt het Bernstein Plan zich nog door een andere onvolledigheid. Volgens Bernstein heeft zijn plan het voordeel dat de noodzaak voor vereffening in het internationale verkeer van goud en gemeenschappelijke reserve-eenheden beperking van grote en hardnekkige betalingsbalansstekorten afdwingt. Dit laatste is een van de zwakke elementen in de huidige goudwisselstandaard. Ook op dit punt is het plan niet overtuigend. De bepaling, dat de conversie van officiële valutategoeden in handen

van officiële instanties in andere landen voor 2/3 in goud en voor 1/3 in gemeenschappelijke reserve-eenheden moet geschieden, beoogt de discipline voor het in evenwicht brengen van een betalingsbalanstekort te verscherpen. Of deze maatregel het gewenste effect zal hebben hangt af van de omvang van een betalingsbalanstekort met betrekking tot de goudvoorraad van een bepaald land, en van de regeling van het stemrecht. Wat het eerste punt betreft stelt dit middel uiteindelijk grenzen aan het voortduren van betalingsbalanstekorten. Deze maatregel moet echter gepaard gaan met een goede regeling van het stemrecht waarover, zoals reeds opgemerkt, Bernstein zwijgt. Want indien een land of zegge twee landen door meerderheid van stemmen de genoemde verhouding van 2/3 in goud en 1/3 in gemeenschappelijke reserve-eenheden kunnen wijzigen, dan kunnen betalingsbalanstekorten van dit land voortduren zonder dat tijdig voldoende correctieve maatregelen worden genomen.

Slotopmerkingen.

Het aantal plannen dat in de laatste jaren voor oplossing van de problemen van het internationale monetaire stelsel zijn ingediend, is door het Bernstein Plan met één vermeerderd. En zoals met enkele andere plannen het geval is, kenmerkt ook het Bernstein Plan zich door vaagheid en onvolledigheid. In dit opzicht steekt het Posthuma Plan

zeer gunstig bij het Bernstein Plan af. Dr. Jongman schrijft in zijn eerder genoemd artikel, dat het grote voordeel van het Posthuma Plan is, dat het in detail is uitgewerkt en zelfs een perfectionistische indruk maakt. Beide plannen hebben echter het voordeel, dat zij zich op een vlak bevinden, waarop ook de meningen van de voornaamste monetaire autoriteiten zich bewegen. Andere oplossingen, zoals fluctuerende wisselkoersen, verhoging van de goudprijs, een wereldbank met mogelijkheid tot kredietgeving om niet te spreken van een terugkeer tot het stelsel van kwantitatieve invoerrestricties, zijn door de monetaire autoriteiten van de belangrijkste landen zo vaak verworpen, dat in deze richting zeker niet kan worden gezocht.

Bernstein verenigt drie elementen in zijn plan, namelijk uitbreiding van de middelen en de functie van het I.M.F., verbreding en versteviging van de goudwisselstandaard en consolidatie van een deel van de dollarclaims door een overgangsregeling. Dit laatste is echter geen permanent element van zijn nieuwe plan. Zoals uit het bovenstaande blijkt, rijzen er een aantal vragen met betrekking tot de mogelijkheid van uitvoering van en bedenkingen over dit plan. Bovendien zijn nog niet alle aspecten ervan bezien. De conclusie, die uit het voorafgaande volgt, is, dat dit plan in deze vorm en op dit tijdstip zeker niet rijp is voor uitvoering.

Washington, 10 februari 1964.

v. d. V.

Europese (landbouw)politiek

*„Denk' ich an Europa in der Nacht,
so bin ich um den Schlaf gebracht”.*

(Erhard, vrij naar Heine).

Sinds kort is de E.E.G. verrijkt met een nieuw instrument van landbouwpolitiek: het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds. Aan dit Fonds is de financiering toegedacht van de kosten, verbonden aan marktinterventie, exportsubsidie, verbetering van de marktstructuur en verbetering van de landbouwstructuur. Het zal over enorme bedragen de beschikking (moeten) krijgen. Ter illustratie diene dat alleen al in Frankrijk voor de financiering van marktinterventie en exportsubsidie in de graansector per jaar een bedrag nodig is in de orde van grootte van f. 0,5 mrd.

Terecht is reeds als een gevaarlijk aspect signaleerd, dat de omvang van de inkomsten door de omvang van de uitgaven zal worden bepaald. Bovendien ontbreekt iedere budgettaire controle op dit Fonds door het Europese Parlement. Naar alle waarschijnlijkheid zal de financiering van de uitgaven van dit Fonds op den duur voor zover mogelijk plaatsvinden uit heffingen, verkregen op agrarische producten, met name granen, ingevoerd uit derde landen. Voorshands zal in een afnemend ritme een deel van de heffingen in de schatkisten der lid-staten blijven vloeien. Na de overgangstijd worden zij integraal gemeenschapsgeld. Het ligt voor de hand, dat dit „agrarische” gemeenschapsgeld, mede onder druk van Frankrijk, een agrarische bestemming, via het Oriëntatie- en Garantiefonds zal krijgen. Het eventueel ontbrekende zal via de begrotingen der lid-staten moeten worden opgebracht. Naarmate de E.E.G. op agrarisch gebied zelfvoorzienend zou worden,

dienen de benodigde gelden dus in toenemende mate via hogere belastingen te worden gefinancierd.

Nu heeft de E.E.G., voor zover het agrarische producten betreft die onder een heffingenstelsel vallen — met uitzondering van de granen —, de grens van de zelfvoorziening reeds dicht genaderd, resp. overschreden. De wijze van financiering van het Fonds, alsmede de omvang van de uit heffingen beschikbaar komende gelden, hangt derhalve nauw samen met de omvang van de graanproductie in de E.E.G., daar deze productie op haar beurt de netto-importbehoefte bepaalt. Tussen de omvang van de productie en het prijsniveau bestaat uiteraard ook een relatie. Nemen wij als voorbeeld de graansector.

De productie van granen in de E.E.G. beweegt zich om de 56 mln. ton per jaar. Daarnaast staat een jaarlijkse netto-invoer van rond 12 mln. ton. Uitsluitend als gevolg van hogere opbrengsten per ha is tot 1970 per jaar een produktietoename te verwachten van ca. 1,2 mln. ton. In zeven jaar dus rond 8½ mln. ton. In verband met een toenemend verbruik in de dierlijke veredelingssector kan hiervan naar schatting een hoeveelheid van rond 7 mln. ton op de E.E.G.-binnenmarkt worden afgezet (aannemende dat de welvaartsstijging in de periode 1964-1970 voortgang blijft vinden!).

Het door de Europese Commissie voorgestelde E.E.G.-graanprijsniveau kan aanleiding geven tot een uitbreiding van het graanareaal (vnl. in Frankrijk) met ca. 1 mln. ha. Dit zou resulteren in een extra opbrengst van 3 à 3½ mln. ton. In 1970 zou daardoor de netto invoerbehoefte van de E.E.G. teruggelopen zijn van 12 tot rond 7 mln. ton.

De inkomsten uit de heffingen op granen zullen daardoor met meer dan 40 pCt. dalen. De uitgaven daarentegen zullen aanzienlijk stijgen. Immers, de grotere produktie zal — mede in samenhang met de steeds snellere concentratie in de tijd van het aanbod — de omvang en dus de kosten van marktinterventie doen toenemen. Bovendien zal een aanzienlijke uitbreiding van de opslagcapaciteit noodzakelijk zijn. Voor de financiering hiervan zal eveneens een beroep worden gedaan op het Fonds.

Enerzijds zien wij voor de E.E.G. een markt- en prijs-politiek gestalte krijgen die meer met politieke gegevens dan met economische feiten rekening houdt, anderzijds is de financiering van deze politiek min of meer automatisch veilig gesteld, omdat niet zoals gebruikelijk de uitgaven door de inkomsten worden bepaald maar andersom! Voor de oplossing van het kernprobleem van de Europese landbouw, nl. de sanering door een op communautaire leest geschoeid groots opgezet project van landbouwhervormingen, is echter slechts een relatief bescheiden deel van de fondsbedragen bestemd! De door de E.E.G. tot dusverre bedreven en voor de toekomst geplande landbouwpolitiek is dan ook niet veel anders te karakteriseren dan als een „kurieren am Symptom”, waarbij men in een wijde bocht om de kernproblemen heen gaat. De effecten van deze politiek zullen niet beperkt blijven tot een eierendans. Alle lid-staten zijn ongecoördineerd en koortsachtig bezig hun agrarische produktie op te voeren. De mogelijkheid, de overschotten uit de gemeenschappelijke pot te financieren, zal zulks niet afremmen!

Gezien tegen deze achtergrond, is het voorshands nog zeer de vraag of de onderhandelingen in het kader van het G.A.T.T. (Kennedy-ronde) enige reële kans op slagen hebben wat betreft de agrarische sector. In dit verband is de ware kruistocht die de Europese Commissie voert voor een volledige graanprijsharmonisatie per 1 juli a.s., een opmerkelijk verschijnsel te noemen. Schrijver dezes kan zich niet aan de indruk onttrekken, dat de Kennedy-ronde veeleer de kapstok is, waaraan het prijsaanpassingsvoorstel is opgehangen, dan dat het door de Commissie voorgestelde geharmoniseerde niveau een werkelijke bijdrage tot het bereiken van het — voor de Kennedy-ronde relevante — doel: uitbreiding van de wereldhandel, zou zijn. Verlaging van het zgn. „montant de soutien” op basis van reciprociteit, tot uitdrukking komend in de verlaging van de produktieprijzen, is in het politieke vlak immers illusoir. Verdergaande manipulatie met de reeds gemanipuleerde wereldmarktprijzen zal voorts de importbehoefte van de E.E.G. met geen kg doen toenemen.

Het veto van Generaal De Gaulle tegen Englands toelating tot de E.E.G. betekende de eliminatie van een van de weinige mogelijkheden — zo niet de enige reële — om het karakter van de Gemeenschap „open” te houden. Iedere verdere stap op de weg van de integratie van de Zes betekent een verbreding van de kloof die zonder het veto van De Gaulle thans niet meer zou bestaan. Het doet dan

ook lichtelijk ridicuul aan wanneer een der vice-voorzitters van de Europese Commissie — zoals onlangs te Rome gebeurde — stelt dat de beste manier om de toetreding van Engeland alsnog te verwezenlijken, is, deze integratie voortgang te doen vinden.

De over het veto van de Generaal in woede ontstoken Vijf wisten niet anders te doen dan hun hoop te stellen op de Kennedy-ronde, ten einde dit „open” karakter alsnog te verzekeren. Zeker wat betreft de agrarische sector lijkt dit meer gebaseerd op „wishful thinking” dan op de feiten. Frankrijk wenst in de agrarische sector de leverancier van de E.E.G. te worden en niets rechtvaardigt de verwachting dat dit land aan deze „roeping” zal verzaken. Het mandaat, dat de Raad van Ministers der E.E.G. in de tweede marathonzitting voor de Commissie ter zake van de Kennedy-ronde heeft opgesteld, munt juist op dit punt uit door „Unverbindlichkeit”. Deze Franse „roeping” — waarvan de vervulling onder de dynamische heer Pisani overigens zeer concreet gestalte krijgt via vierjarenplannen, „lois agricoles” e.d. — zal op langere termijn uiteraard ook consequenties op politiek terrein met zich brengen. Frankrijk vreest deze niet. Integendeel!

Een volkomen geïntegreerde markt, een economische entiteit van Bari tot Terschelling zal welhaast automatisch ook tot „samenwerking”¹⁾ op politiek niveau voeren zoals voorzien in het plan-Fouchet. Het verzet van sommige prominente Europeanen in Brussel en elders tegen dit plan is dan ook opmerkelijk te noemen, omdat dezelfde prominente consequenties analoog aan die, voortvloeiende uit dit plan, op ander gebied aanvaarden. Wat door de voordeur niet wordt toegelaten, wordt door de achterdeur welwillend binnengehaald.

Wat is hiervan de oorzaak? Ten eerste is bij velen die bij de integratie meer direct zijn betrokken, te constateren dat zij deze als een goed op zichzelf zijn gaan beschouwen. Het middel werd tot doel verheven. Ten tweede dreigt het oorspronkelijke einddoel, de *politieke* eenwording van Europa, te worden gedenatureerd tot klein-continentale club onder leiding van De Gaulle. Indien men deze denaturatie onaanvaardbaar acht, is de consequentie dan niet, dat hantering van het middel, de economische integratie, op zijn nut wordt onderzocht? Mede onder invloed van het vermelde onder één, deinst men hiervoor terug. Als men echter in het Europese politieke spel — en dat uitgerekend tegenover een tegenspeler voor wie aan de politiek per definitie het primaat toekomt — dat primaat in feite niet meer aan de politiek maar aan de economie verleend, lijkt het gepast, ja plicht, hier op te wijzen, niet alleen als Nederlands staatsburger maar ook en op de eerste plaats als overtuigd Europeaan.

¹⁾s-Gravenhage.

W. C. FIEGE.

¹⁾ Welk karakter die „samenwerking” zal hebben, blijkt op nieuw uit het zojuist uitgesproken Franse veto tegen de door de andere lid-staten goedgekeurde vestiging van een diplomatieke missie van Taiwan bij de Europese Economische Gemeenschap.

Overweegt U eens ook **E.-S.B.** in Uw publiciteit te betrekken!!!

Wat is „marketing”?

De Nederlandse verkoopwereld wordt sinds enige tijd overspoeld door Amerikaanse termen als marketing, marketing-director, sales-manager, field-manager enz. Een misschien soms half begrepen „jargon” voor zo op het eerste gezicht nieuwe zaken. Uiteraard heeft men zich in de „verkoop-intellectuele” sfeer geworpen op het definiëren van deze termen naar Nederlandse maatstaven en zo langzamerhand begint een beeld te ontstaan. Het onderstaande bedoelt zo mogelijk een bijdrage te leveren tot het verder ontdekken van de essentie van deze verkooptaal en tot het opsporen van de oorzaak van het ontstaan ervan.

In overdenkingen en gedachtenwisselingen over het begrip „marketing” — het basiswoord voor de nieuwe terminologie — kwam langzamerhand het wezen van dit woord en de verklaring ervan duidelijk naar voren. „Marketing” nu is in feite gewoon „verkoop”, maar... gedacht en behandeld vanuit de markt („market”), dus vanuit de kopers, het publiek. Dit laatste, essentiële, element — het denken en handelen vanuit de markt — maakt het woord „marketing” volkomen verklaarbaar. „Marketing” is niet verkoop in het algemeen, maar verkoop vanuit de markt gedacht en gedaan. Een zeer speciale benaderingswijze dus.

Het begrip verkoop is uiteraard geen nieuw begrip, integendeel. Verkoop is altijd al bemiddeling geweest tussen productie en markt (publiek, kopers). Maar „marketing” impliceert dat het „vanuit de markt en de kopers denken en handelen” sterk naar voren is gekomen. Het past o.i. bij de opmerkelijke ontwikkeling naar een „overvoerde welvaartsmarkt” en een daarbij behorende „welvaartsproductie”. Immers, in deze overvoerde markt wordt het voor de producent steeds moeilijker om ruimte te vinden voor de afzet van zijn goederen en diensten. De concurrentie wordt steeds scherper en veelvuldiger; het gevecht om de klant gaat steeds meer op de voorgrond treden. Het gaat niet meer om het produceren van goede produkten alleen, het gaat daarbij misschien in sterkere mate om het *doen* kopen van deze produkten. En om iemand te *doen* kopen, zal men zich als producent steeds meer moeten instellen op de vraag, wie en wat de koper is, en in zijn productie- en verkoopbeleid meer moeten gaan spelen op de *koopredenen* van de koper (dus niet op eigen *verkoopredenen*). „Marketing” in de zin van verkoop vanuit de markt en het publiek, en de vanuit deze „marketing” komende beïnvloeding van de productie- en administratiesector, gaan daarbij automatisch een voort-

durend sterker op de voorgrond tredende rol spelen.

Vanwege deze nieuwe verantwoordelijkheid — of liever vanuit deze versterkte verantwoordelijkheid — van de verkoop „marketing” zal het verkoopbeleid een meer „wetenschappelijk” karakter gaan ontwikkelen. In feite is dit proces in sterke mate aan de gang, ook in Nederland. De noodzaak van meer verfijnde, meer uitgedachte, meer ontwikkelde methoden op dit gebied leiden tot deze „verwetenschappelijking”. Het gevolg daarvan is en zal zijn dat er inderdaad meer doelbewuste en meer effectvolle methoden bij de verkoop en de marktwerking gaan ontstaan, vergezeld van een meer „van huis uit” op de markt gerichte en vanuit de markt gedachte produktieontwikkeling.

Zo gezien is het wel begrijpelijk, dat in de laatste jaren een vloedgolf van Amerikaanse termen het Nederlandse verkoopgebied is binnengedrongen. Amerika kent immers al veel langer de toestand van het gevecht om de klant. Waar daar dus reeds ervaring en termen bestonden die hierop sloegen, is het aanvaardbaar, dat men in Nederland naar dat land heeft gekeken en het jargon „alvast maar” heeft overgenomen, daarbij afwachtende of dit jargon een aan de Nederlandse situatie aangepaste inhoud zou krijgen.

In feite betekent het gebruik van het Amerikaanse „marketing”-jargon misschien slechts dat men de behoefte gevoelt aan een „verwetenschappelijking” van de verkoop, nu vanuit de markt gedacht, en dat men dusdoende een waarschuwing wil richten tot alle hierbij betrokkenen om daaraan wat meer te gaan doen. Een soort voorbode dus van de regelmatig nader komende en zich luider aandienende noodzaak om „marketing” te gaan bedrijven. Vandaar waarschijnlijk, dat het begrip verkoop is opgevolgd door het begrip „marketing”, het woord markt-onderzoek tegenwoordig veelal „market-research” heet, de verkoopdirecteur een „marketing-director” aan het worden is en de vertegenwoordiger en reiziger worden vervangen door de „sales representative”, „field manager” en „sales advisor”.

Dit zijn niet slechts deftige of half begrepen woorden, maar wel degelijk ook aanwijzingen voor een nieuwe denkrichting. Deze denkrichting en de daaruit voortvloeiende handelwijze in de verkoop zijn gebaseerd op de Amerikaanse slagzin: „It is better to have a market than a mill”. Helemaal waar is dit niet, maar de bedoeling wordt er wel goed door weergegeven.

Rotterdam.

Dr. A. D. BONNET.

BOEKBESPREKINGEN

Richard Mayne: De Gemeenschappelijke Markt. Verleden, heden en toekomst van de E.E.G. Marka-boek no. 5. Het Spectrum, Utrecht 1963, 192 blz., f. 1,90. Met een voorwoord van Dr. S. L. Mansholt.

Het is een ietwat vreemde gewaarwording in het Nederlands een boek gepresenteerd te krijgen van een Brits auteur, handelend over de Gemeenschappelijke Markt. Om misverstand te voorkomen zij vermeld, dat Mayne sinds begin 1958 werkzaam is bij de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap te Brussel. Hij heeft de ontwikkelingen in Brussel van meet af aan meegemaakt en is

derhalve in staat uit de eerste hand te getuigen over wat er sinds de oprichting van de E.E.G. is geschied.

Een van de bijzondere kwaliteiten van dit boek ligt in het feit, dat de auteur, misschien ook door zijn Britse nationaliteit, op bijzonder objectieve wijze verslag doet van de ups en downs van de E.E.G., zonder te vervallen in een droge opsomming van feiten en gebeurtenissen: integendeel, op bijzonder boeiende wijze wordt de geschiedenis van de Europese economische samenwerking vanaf het eerste begin tot heden weergegeven.

In een inleidend hoofdstuk beschrijft Mayne de histo-

rische totstandkoming van Europa, beginnend bij de legende van de zogenoemde dochter van de koning van Tyrus die, vermomd als stier, door Zeus werd ontvoerd.

Vervolgens worden de politieke en economische achtergronden van het streven naar een verenigd Europa geschetst. De schrijver, die na zijn studie veel in continentaal Europa heeft gereisd, geeft daarna op zeer levendige wijze weer hoe de Europese Gemeenschappen volwassen werden na de „geboorte” op 9 mei 1950, toen Robert Schuman voor de pers het plan ontvouwde, dat later zijn naam zou dragen.

Ten slotte wordt een overzicht gegeven over de verhouding van de E.E.G. met de andere landen; in het bijzonder wordt stilgestaan bij de onderhandelingen betreffende de toetreding van Groot-Brittannië tot de Europese Gemeenschappen.

Het boek is „bij” tot het afbreken van deze onderhandelingen in het begin van 1963 en de moeilijke maanden die daarop volgden. De ondertitel doet vermoeden, dat de schrijver zich ook bezig houdt met de toekomstperspectieven van de Gemeenschappelijke Markt. Hier beperkt Mayne zich echter tot een korte slotbeschouwing van anderhalve bladzijde, waarin hij er zich hoofdzakelijk toe beperkt als zijn mening te kennen te geven dat de Europese Gemeenschap voortgaat zich te ontwikkelen en dat de Europese gedachte haar invloed zal doen blijven gelden. Dat de schrijver op dit punt volstaat met deze korte opmerkingen en zich niet waagt aan onverantwoorde voorspellingen doet echter weinig af aan de waarde van het boek. Voor wie op de hoogte wil zijn van de ontwikkeling van de E.E.G. is dit boek een uitermate geschikte en prettig leesbare inleiding.

Brussel.

Dr. A. A. DE BOER.

Mr. P. Zonderland: Rechten en verplichtingen bij staking.
N.V. Uitgeversmaatschappij AE. E. Kluwer, Deventer (z.j.), 238 blz., f. 14,75.

Het is een indrukwekkende studie, die Mr. Zonderland ons in zijn jongste boekwerk voorlegt. Na uiteenzettingen over de aard van het stakingsverschijnsel en het begrip „staking” volgt een uitvoerige beschouwing over de theorie van het stakingsrecht, waarbij de auteur een eigen opvatting verdedigt. Een grondig overzicht van de jurisprudentie in binnen- en buitenland vormt de afsluiting van de civielrechtelijke beschouwingen. Daarna volgt een hoofdstuk over de wettelijke regeling van het stakingsrecht en ten slotte een pleidooi voor de sociaal-politieke wens van de auteur, nl. de verplichte enquête.

Wij gaan in deze korte bespreking niet in op de civielrechtelijke kant, al moet wel gememoreerd worden, dat Mr. Zonderland zich uitsprekt voor een combinatie van de wanprestatie- en de schorsingstheorie door een voorwaardelijke schorsingsleer te verdedigen. Op deze plaats zal slechts enig commentaar worden gegeven op de suggestie van de schrijver ten aanzien van de rol van de overheid bij arbeidsconflicten.

Zoals ook door andere auteurs is gedaan, wordt de Arbeidsgeschillenwet 1923 weer ten tonele gevoerd, waarbij de nadruk gelegd wordt op de vrijwilligheid zowel van bemiddeling als van arbitrage krachtens die wet. Inderdaad hadden partijen slechts één verplichting, nl. om voor de rijksbemiddelaar te verschijnen indien zij door deze autoriteit waren opgeroepen. Dit gebeurde slechts bij dreigende staking of uitsluiting, d.w.z. nadat een zgn. ultimatum was gesteld. Partijen waren echter niet verplicht

om op gestelde vragen te antwoorden. Ook interventie in eerdere fasen was mogelijk, indien namelijk beide partijen de rijksbemiddelaar, ter voorkoming van geschillen, verzochten, bijstand te verlenen (art. 51).

Voorbijgaande aan bemiddelingsraad en scheidsgerecht vermelden wij nog de fameuze bepaling inzake de enquête (art. 45), waartegen zich met name van werkgeverszijde de oppositie keerde. De enquête kon door de minister worden ingesteld, indien het algemeen belang in ernstige mate bij een conflict of dreigend conflict, dat tenminste 300 arbeiders omvatte, was betrokken. De enquête zou met name de oorzaken van het geschil en de verantwoordelijkheid van partijen betreffen, alsmede de vraag in hoeverre de eisen redelijkerwijs voor inwilliging vatbaar waren. Het is veelbetekenend, dat van deze ingrijpende bepaling nimmer gebruik is gemaakt, al heeft in de grote staking in de Twentse textielindustrie (1929) de rijksbemiddelaar wel een daartoe strekkend voorstel gedaan.

Hoe is dit te verklaren? In de eerste plaats mogen wij niet over het hoofd zien, dat de overheid in die jaren nog huiverig was, te sterk in het bedrijfsleven in te grijpen, met uitzondering van de agrarische sector, waarmee in de jaren dertig de bemoeiing zeer intensief is geweest (landbouwcrisiswetgeving). Op sociaal terrein heeft dit zelfs de verplichte loonarbitrage meegebracht! Voorts was het algemeen belang bij de zich in die jaren voordoende conflicten, met uitzondering van genoemde textielstaking, naar het oordeel van de rijksbemiddelaar blijkbaar niet in die mate betrokken, dat een enquête gewettigd leek.

Men vraagt zich af of in de huidige situatie dat algemeen belang wel zo sterk spreekt. Als men de stakingen nagaat, die in de laatste jaren zijn voorgekomen, dan ziet men dat die slechts in uitzonderingsgevallen van de erkende vakbonden zijn uitgegaan en dus meestal zgn. „wild” waren. Het gaat dan meer om emotionele uitbarstingen dan om een reële strijd voor een verbetering der arbeidsvoorwaarden. Dat kan bij een centraal gecoördineerde loonpolitiek ook moeilijk anders. Uit het recente geval van de vissersstaking te Scheveningen, uitgaande van een niet-erkende vakbond, kan men leren hoe voorzichtig de overheid moet zijn met tussenkomst. Hoe het door Mr. Zonderland aangeprezen middel van een verplichte enquête hier uitkomst zou kunnen bieden, is niet duidelijk. Bovendien ging het hier nog om een staking, die in kort geding onrechtmatig was verklaard!

Gezien de huidige jurisprudentie inzake de stakingsvrijheid enerzijds en het gecoördineerde loonbeleid anderzijds, is de speelruimte voor bemiddelaars wel bijzonder nauw geworden. A fortiori zou ten aanzien van enquêtes de uiterste behoedzaamheid betracht moeten worden. Doch zelfs als wij in de toekomst naar een vrije loonvorming terug zouden keren, lijkt de verplichte enquête op verzoek van een der partijen of ambtshalve ingesteld, een te zware maatregel. In het stelsel-Zonderland zouden de vakbonden steeds om een enquête kunnen verzoeken: is de auteur zich wel bewust geweest van de verstrekkende consequenties van zijn voorstel?

Deze kritiek op een detailpunt sluit intussen mijn grote waardering voor dit werk niet uit. De toegevoegde registers van jurisprudentie en literatuur maken het boek tot een gemakkelijk te raadplegen vraagbaak voor al diegenen, die zich in het stakingsverschijnsel wensen te verdiepen. Schrijver dezer regelen heeft wel eens verdedigd, dat stakingen een anachronisme zouden zijn. De na-oorlogse praktijk heeft hem intussen wel tot andere gedachten gebracht!

Hilversum.

Mr. Ir. A. W. QUINT.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De weekstaat per 16 maart toonde, vergeleken met de daaraan voorafgaande verkorte balans, een duidelijke ontspanning van de geldmarkt. Het saldo der banken liep op tot f. 341 mln., een bedrag dat aanmerkelijk hoger ligt dan het verplichte tegoed uit hoofde van de restrictieregeling, dat op 16 maart van f. 106 mln. tot f. 87 mln. daalde. Dit laatste wijst op een beperking in de overschrijding van het kredietplafond eind januari, waar mogelijkwerwijs mede seizoensfactoren invloed hebben gehad. Dat de banken onmiddellijk de in de vorige week van de Centrale Bank opgenomen voorschotten hebben afgelost, ligt voor de hand, evenals de verlaging van de callgeldrente van 2½ pCt. tot 2 pCt. In de lopende week zal het dit jaar gecombineerde effect van Pasen en de maandultimo reeds effect beginnen te krijgen, doch met de bovengenoemde relatief ruime kas zijn de banken niet zonder wapens.

De openmarkt-portefeuille is wederom teruggekeerd tot het peil van 20 januari, nl. tot f. 517 mln. Met ingang van 21 januari had De Nederlandsche Bank schatkistpapier via de discontohandelaren in de open markt verkocht, papier dat op 15 maart verviel en klaarblijkelijk door de Staat bij de Bank is herplaatst.

De afgifte van schatkistbiljetten over de toonbank door de Agent is in verband met de emissie van de staatsleningen, zoals gebruikelijk, gestaakt.

Kapitaalmarkt.

In de thans moeilijk peilbare kapitaalmarkt past de Staat met zijn twee emissies thans een wel geen nieuwe, doch wel zelden gebruikte methode toe. De bedragen van de 4½ pCt. 10-jarige en de 5 pCt. 30-jarige lening worden niet van tevoren, doch eerst bij inschrijving vastgesteld. Majorering, stel dat dit onder de huidige marktomstandigheden nog overwogen zou worden, wordt hierdoor zo niet onmogelijk, dan toch uiterst moeilijk.

Na de Nederlandsche Middenstandsbank en de Hollandse Bank-Unie doet nu de Nederlandse Credietbank mededeling om het aandelenkapitaal uit te breiden. Dezelfde motieven als reeds bij de andere banken naar voren gebracht, zullen hieraan ten grondslag liggen.

De renteverhoging van spaargelden is nog iets verder voortgeschreden nu twee Maastrichtse spaarbanken de rente met ¼ pCt. hebben verhoogd. Een onderzoek naar de rentegevoeligheid van spaarders zou wellicht thans met vrucht kunnen worden uitgevoerd.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	30 dec. 1963	H. & L. 1964	13 mrt. 1964	20 mrt. 1964
Algemeen	392	419 — 394	404	404
Intern. concerns	548	592 — 553	569	572
Industrie	341	356 — 340	345	343
Scheepvaart	153	161 — 153	155	155
Banken	232	249 — 232	240	241
Handel enz.	165	172 — 164	166	167

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 147,50 a)	f. 152,90	f. 153,10
Philips G.B.	f. 148,30	f. 151,20	f. 152,80
Unilever	f. 138,90	f. 142,30	f. 141,50
Expl. Mij. Scheveningen	398	359	360
A.K.U.	526	528	527
Hoogovens, n.r.c.	564½	626	636
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	775	859¾	865
Nationale-Nederlanden, c	870	925	949½
Zwanenberg-Organon	900	965	970
Robeco	f. 227	f. 237	f. 238

	30 dec. 1963	13 mrt. 1964	20 mrt. 1964
New York.			
Dow Jones Industrials	760	816	
Restestand.			
Langl. staatsobl. b)	4,71	4,84	4,85
Aand.: internationalen b)	3,15 c)		2,96
lokale b)	3,66 c)		3,38
Disconto driemaands schatkist- papier	2½		2½

a) Gecorrigeerd in verband met bonus.

b) Bron: Veertiendaags Beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

c) 19 december 1963.

C. D. JONGMAN.

Twee belangrijke publikaties, die binnenkort verschijnen:

— CENTRAAL ECONOMISCH PLAN 1964

Prijs ca. f 5,—

— LEIDRAAD VOOR DE VERMOGENSBELASTING 1964 EN DE INKOMSTENBELASTING 1963

Prijs f 2,—, per post f 2,25

De enig erkende uitgave van de Effectenkoerslijst met een zeer uitvoerige toelichting op de invulling van de aangiftebiljetten, waarbij zeer veel aandacht wordt besteed aan de aftrekposten.

Uw bestelling wordt gaarne genoteerd door:

DE WESTER BOEKHANDEL

Nieuwe Binnenweg 331 - Rotterdam

Telefoon (010) 5 39 41 - 3 20 76.

Giro 18961.

Gespecialiseerd op economisch gebied!

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Aⁿ 1807

.... meer dan
anderhalve eeuw
levensverzekering

HOOFDKANTOOR

Herengracht 475, Tel. (020) 22 1322, AMSTERDAM G.

HEAD OFFICE FOR CANADA

Holland Life Building

1130 Bay Street, Tel. WA 5-4511, TORONTO.

Bij de hoofdafdeling Woningbouw van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid te 's-Gravenhage vacceert de functie van

HOOFD BUREAU CONTROLE

welk bureau is belast met het toezicht op het financiële beheer van de woningbouwcorporaties en het financiële beheer van het gemeentelijk bezit aan woningwetwoningen.

Gedacht wordt aan een econoom met bedrijfseconomische studierichting.

Aanstelling geschiedt in de rang van referendaris; bevordering tot administrateur is niet uitgesloten.

Schriftelijke sollicitaties onder no. 4-6102/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) zenden aan het Hoofd van het Bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

Het

ECONOMISCH INSTITUUT VOOR HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

roept sollicitanten op voor de functie van

wetenschappelijk medewerker voor de afdeling vervoer.

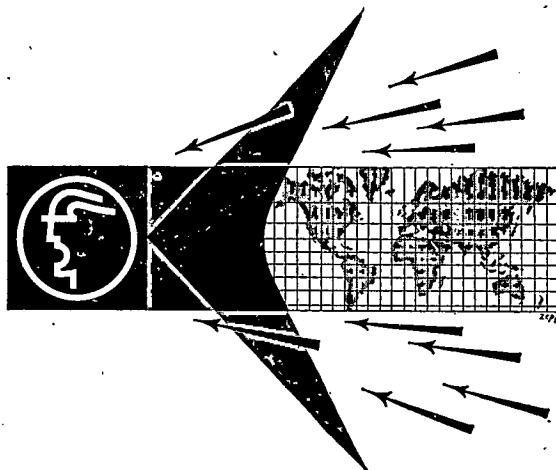
Voor deze functie komt in aanmerking een afgestudeerd econoom met enige jaren praktijkervaring, bij voorkeur op het gebied van het vervoer.

Salaris afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Sollicitatiebrieven met vermelding van leeftijd, opleiding en ervaring te richten aan de Secretaris der Directie, Neuhuyskade 94, 's-Gravenhage.

Aan het andere eind van de wereld?

De moderne verkeersmiddelen hebben dagen door uren vervangen. Het is heel gemakkelijk geworden, gehele werelddelen te overspannen. Zo is het bijna vanzelfsprekend, dat zich van hun verantwoording bewuste zakenlieden en technici uit alle landen jaarlijks naar Duitsland, naar de HANNOVER MESSE reizen. Natuurlijk — want hier vindt men op een terrein van 680.000 m² het nieuwste aanbod van het internationale bedrijfsleven. 57, duizend firma's, grote en kleine. Alle met speciale productieprogramma's. Willt U met één blik op de wereldmarkt voetlijdig georiënteerd zijn? Dan moet U naar Duitsland, naar de HANNOVER MESSE gaan.

HANNOVER MESSE

26 april t/m 5 mei 1964

Toegangskarten, voorlopige catalogi en nadere inlichtingen omtrent expositie en bezoek:

NEDERLANDS-DUITSE KAMER VAN KOOPHANDEL

's-Gravenhage, Jan van Nassastraat 3, tel. (070) 24 55 05.

De prijs van de in Nederland gekochte toegangskarten is sterk gereduceerd. De karten geven op het Duitse traject bij aankoop van een retourbiljet recht op korting op de treinkosten.

Het Ministerie van Economische Zaken biedt jonge

DOCTORANDI IN DE ECONOMIE en MEESTERS IN DE RECHTEN

een interessante werkkring. De werkzaamheden liggen o.m. op het gebied van:

- conjunctuurpolitiek en economische groei;
- prijs- en kartelbeleid (nationaal en internationaal);
- internationale handel en economische integratie;
- industriële vraagstukken;
- wetgeving.

Naast de voorziening in bestaande vacatures, is voor daartoe geschikte krachten gelegenheid een stage te lopen op verschillende van deze gebieden.

Salariëring: afhankelijk van leeftijd en ervaring:

f. 842,— tot f. 1.536,— per maand **INCLUSIEF** huurcompensatie, exclusief vakantie-uitkering. Er wordt geen A.O.W.-premie meer ingehouden.

Solliciteren kunnen ook degenen die binnenkort afstuderen of uit militaire dienst komen.

Brieven te richten aan het Hoofd van de Centrale Personeelsafdeling, 1e van de Boschstraat 15, 's-Gravenhage. Telefonisch (070) 81 40 11 (toestel 2724) kan een afspraak worden gemaakt voor een oriënterend gesprek.

Voor vacerende functies
en beschikbare krachten

op hoog niveau zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten” het aangewezen
medium:

1e) Omdat Uw annonce onder
de aandacht komt van stafper-
soneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt
gelezen door diegenen, die de
zakelijk belangrijke beslissingen
nemen, of daarbij van grote
invloed zijn.

Telkens en telkens blijkt ons weer
hoezeer de nog steeds snel groeiende
lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de parti-
culiere belegger, wat inhoud, actualiteit
en objectiviteit betreft waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat
wekelijks:

1e Interessante (hoofd)artikelen, die
steeds actuele onderwerpen desk-
kundig behandelen.

2e Een uitvoerig en evenwichtig, bijna
dynamisch geschreven beursover-
zicht, de stemming goed weer-
gevend.

3e Door een ieder te hanteren fonds-
analyses, volgens een eigen prak-
tisch systeem, enig voor Nederland.

4e Een chronique scandaleuse, fair en
onderhoudend geschreven en uiter-
aard zonder sensatie.

5e Een leerzame vragenrubriek, ad-
vies voor velen inhoudend.

6e Gegevens omtrent vele fondsen
(ook van incurante) telkens
wanneer hieromtrent iets te mel-
den valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne
gratis een 2-tal proefnummers ter
kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

Op het bureau van het Hoofdbedrijfschap Ambachten zal binnenkort vacant
komen de functie van

adjunct-secretaris

die zal optreden als medewerker in algemene dienst. Aan de kandidaat worden
de volgende eisen gesteld:

- Leeftijd tot 35 jaar
- Academische of daarmee gelijk te stellen sociaal-economische vorming.
- Ruime praktische ervaring in bedrijfsleven of bij overheid
- Brede belangstelling, in het bijzonder voor maatschappelijke, economische
en juridische vraagstukken
- Stilistische en contactuele kwaliteiten.

Geboden wordt een goed gehonoreerde werkkring op klein modern geoutilleerd
bureau, en ook overigens aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden.

Eigenhandig geschreven sollicitaties, die desgewenst vertrouwelijk zullen worden
behandeld, worden gaarne ingewacht bij de secretaris van het hoofdbedrijfschap,
Badhuisweg 108, Den Haag.

Blijf bij
lees E.-S.B.!

Bij het

ROTTERDAMSCH BELEGINGS-CONSORTIUM N.V.
Coolingsingel 6 - Rotterdam

bestaat een vacature voor een

economist

die zal worden opgeleid tot fondsen-specialist en te zijner tijd zal
worden belast met een deel van de buitenlandse effectenresearch.

Voor deze representatieve staffunctie zoeken wij een accuraat
academicus van ca 30 jaar met commerciële kwaliteiten en een
goede kennis van de moderne talen.

Eigenhandig geschreven brieven
met uitvoerige gegevens worden
onder nummer 33 ingewacht bij

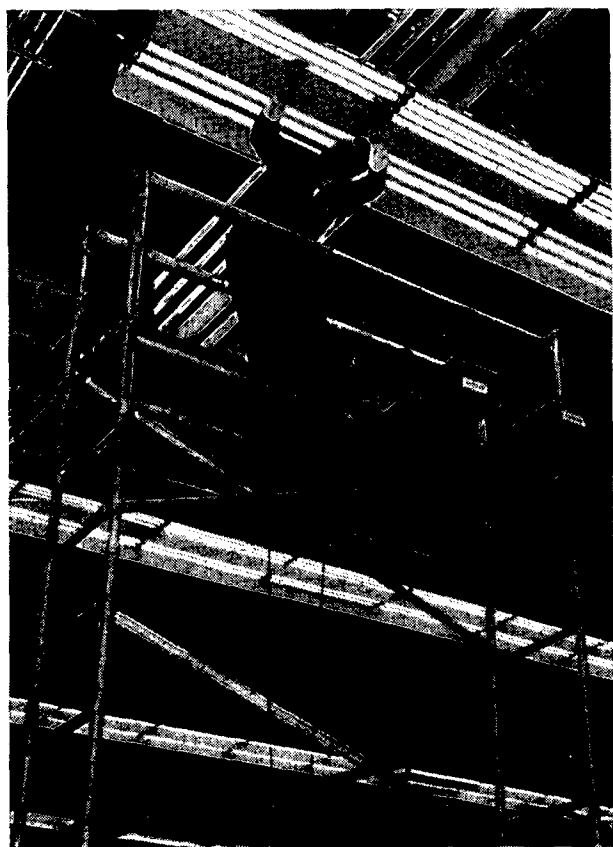
Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

Groepsvervangings: betere prestaties hoger lichtrendement

Groepsvervanging betekent op een vast tijdstip alle lampen vervangen, waardoor stagnatie resp. produktieverlies wordt voorkomen en de mogelijkheid bestaat tot budgettering van de „lichtkosten”. Voor een verantwoorde installatie verschaft de lichttechnische afdeling van Philips Nederland n.v. u gaarne vrijblijvend alle gewenste inlichtingen en adviezen.

Een systematische onderhoudsbeurt heeft de volgende voordelen:

- *grotere bedrijfszekerheid*
- *geringe onderhoudskosten*
- *besparing op voorschakelapparaten en starters*

PHILIPS VOOR LICHT

GLOEILAMPEN EN "TL" FLUORESCENTIELAMPEN - ARMATUREN - NEON

KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

★

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

★

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

Bij de Spaarbank te Rotterdam
is plaats voor een meester in de rechten
ter vervulling van de functie van
secretaris van de directie

Gedacht wordt aan iemand op stafniveau, die de directie bij alle voorkomende gelegenheden ter zijde kan staan. Daarnaast zullen zijn werkzaamheden mede de zorg voor de public-relations van de Spaarbank omvatten. Goede promotiekansen. Leeftijd tot 40 jaar. Voor een moderne woning kan eventueel gezorgd worden. Met vakantieplannen kan rekening worden gehouden. Met de pen geschreven sollicitaties, welke zeer discreet behandeld zullen worden, dienen een volledige levensloop, personalia en referenties te bevatten en van een foto vergezeld te zijn.

SPAARBANK TE ROTTERDAM
Postbus 1005 - Rotterdam

*U reageert op annonces
in „E.-S.B.”?*

*Wilt U dit dan steeds duidelijk
tot uitdrukking brengen?*

HET GEMEENSCHAPPELIJK INSTITUUT VOOR TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE Nijmegen Tilburg

zoekt voor zijn Afdeling Organisatie een

medewerker

die voornamelijk zal worden ingeschakeld bij
taak-analyse i.v.m.
organisatie-structuur en
functie-classificatie

en dus tevens bij de opstelling van adviezen
over taakverdeling en salarisbeleid e.a. organisatorische onderwerpen in industriële e.a. soorten organisaties.

Vereisten:

- grondige ervaring in dit soort werk, bij voorkeur in een adviserende functie;
- vooropleiding op academisch niveau, liefst in bedrijfseconomische richting;
- interview-ervaring;
- inventiviteit, nauwkeurigheid en een zeer goede mondelinge en schriftelijke uitdrucksvaardigheid;
- leeftijd 28 - 38 jaar.

Sollicitatiebrieven met uitgebreide inlichtingen over opleiding en ervaring en voorzien van een goed gelijkende foto, kunnen onder vermelding van de letters AO worden gericht aan genoemd instituut, Berg en Dalseweg 127 te Nijmegen.

Discretie verzekerd.